

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

OBSAHOVÁ ANALÝZA VYBRANÝCH POLITICKÝCH TEXTŮ

Diplomová práce

Autor: Jana Kučerová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vladimír Řehan

Olomouc

2012

Chtěla bych poděkovat svému bratrovi Janu Kučerovi za cenné rady a připomínky a firmě UAM Czech Republic s. r. o., za speciálně vytvořený software. Chtěla bych také poděkovat celé své rodině za podporu a pomoc při závěrečných úpravách.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny řádně citovala a uvedla.

V Olomouci dne 8. 8. 2012

.....

Obsah

Úvod	5
I. Teoretická část	7
1. Psychologie a politický extremismus	7
1.1 Současný stav poznatků o politickém extremismu v psychologii.....	7
1.2 Psychologická témata a oblasti k politickému extremismu relevantní.....	10
1.2.1 Sociální psychologie	10
1.2.2 Psychologie masových jevů.....	16
1.2.3 Politická psychologie.....	18
1.3 Možnosti psychologického přístupu k politickému extremismu	20
II. Výzkumně teoretická část.....	23
2. Výzkumný rámec hledání teorie	23
2.1 Vývoj pojmu.....	24
2.2 Vymezení extremismu.....	26
2.3 Srovnání s jevy blízkými.....	27
2.4 Politický extremismus v zahraničí	29
2.5 Politický extremismus v ČR.....	30
3. Teoretická východiska	31
3.1 Nalezená specifika politického extremismu.....	31
3.2 Výběr teorie.....	31
III. Výzkumná část	37
4. Výzkumný problém, výzkumný cíl a výzkumné otázky	37
5. Metodologický rámec.....	38
6. Výběrový vzorek.....	40
7. Výsledky	43

8. Diskuze.....	54
9. Závěr	57
Souhrn	58
Použitá literatura	61
Přílohy.....	64
10.Ukázka tabulky četností.....	64
11.Zadání diplomové práce	75

Úvod

Před čtyřmi lety, kdy jsem se začala zabývat politickým extremismem, patřilo téma politického extremismu k číslu jedna. Každý den nám média přinášela z této oblasti nové zprávy, každý den vycházel výtisk novin, který extremismu věnoval alespoň jeden sloupek a informoval nás o extrémistických pochodech či útocích. Všichni věděli, o čem je řeč. Paradox, že právě odborná veřejnost v kontrastu s takto rozšířenou transparentí politického extremismu příliš mnoha poznatky nedisponovala, byla pro mě skutečně překvapující. Každoroční zprávy o stavu extremismu na území České Republiky spolu s politologickými publikacemi úzkého kruhu autorů byly převažujícím zdrojem, ne-li jediným, této aktuální společenské problematiky.

Dnes, o pár let později, kdy téma politického extremismu o své elitní místo v hrozbách současné společnosti rozhodně nepřišlo, lze zaznamenat jak kvalitativní tak kvantitativní proměnu reakcí společnosti. Ministerstvo vnitra publikuje výsledky rozsáhlého sociologického šetření realizovaného v rámci programu *Bezpečnostní výzkum pro potřeby státu v letech 2010 až 2015*. NEWTON Media s podporou Nadace Open Society Fund Praha zpracovala rozsáhlou mediální analýzu, s cílem „zmapovat publicitu krajně pravicových politických uskupení a událostí s nimi souvisejících s pravicovým extremismem v České Republice“ (Nadace Open Society Fund Praha, 2010) ve vybraném období. Zájem o pohledy odborné veřejnosti, včetně akademické půdy je využíván ve větší míře, či je k němu aspoň vyzýváno. Databáze závěrečných prací z oblasti práva, politologie, pedagogiky a sociologie aj. čítá čím dál více prací souvisejících s tématem politického extremismu. Školy, učitelé i žáci procházejí různými projekty zaměřenými na osvětu daného jevu. Nelze nadále nikomu vyčítat nezájem, politický extremismus je pod drobnohledem.

Je však nutno podotknout, že příspěvků má psychologie k politickému extremismu v naší zemi pomálu stejně tak, jak tomu bylo před čtyřmi lety. Jednou z možných příčin tohoto stavu je všeobecně známá obtížnost vymezení samotného pojmu politického extremismu a tak jakákoli snaha o zkoumání tohoto jevu skýtá řadu úskalí a slepých uliček. Nicméně skutečnost, že přes veškerý zájem expertů, úřadů i policie, přes veškeré propracované plány prevence na školách

vycházejících z aktuálních výzkumů a označené jako jasná priorita, přes všechnu snahu, média informují o nárůstu mládeže mezi pravicovými extremisty (Česká televize, 2011) a veřejnost je vnímá s většími obavami než odborníci (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010) mě nakonec ovlivnila v rozhodnutí se do této práce pustit.

V návaznosti na postupovou práci, ze které z velké části vycházím, volím hermeneuticko-fenomenologický způsob nahlížení na daný jev a díky skutečnosti, že jev je mezi širokou veřejností znám a je vysoce pravděpodobné, že všichni myslíme „totéž“ a netřeba ho pro otevření pečlivě specifikovat, mi umožňuje práci zahájit netradičním způsobem a nechat onu hermeneutickou spirálu kroutit se, jak je jí vlastní. Návaznost jednotlivých částí práce a jejich provázání však stále opisuje postup kvalitativního výzkumu uvedený Dismanem (1993): indukce, pozorování, nalezení pravidelností, předběžné závěry, teorie a kvalitativní výzkum. V tomto, pro společenský jev poměrně netradičním duchu, je diplomová práce vedena za cílem přispět k dosavadnímu poznání v oblasti daného tématu a rozšířit tak multidisciplinární přístup k politickému extremismu o pohled psychologický s následnou možností aplikace získaných poznatků se zvláštním zřetelem k oblasti prevence.

Práci rozdělují do tří částí. V první části, teoretické, shrnuji současné poznatky psychologie k politickému extremismu a oblasti psychologie k tématu relevantní. V druhé části, kterou nazývám výzkumně-teoretickou, se snažím vypořádat s úskalími z části první a hledám vhodnou teorii, která mě dovádí k analýze dokumentů. Ta je obsahem části třetí, výzkumné.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Psychologie a politický extremismus

1.1 Současný stav poznatků o politickém extremismu v psychologii

Vydáme-li se do knihkupectví a pátráme po publikaci z oboru psychologie, která se extremismem zabývá, narazíme nejspíš na monografii *FANATISMUS: SKLON K EXTRÉMU A JEHO PSYCHOLOGICKÉ KOŘENY*. Jedná se o ucelenou psychologickou studii zabývající se různými formami fanatismu a vnitřních podmínek člověka, za nichž se fanatismus může rozvinout. Günter Hole zde pátrá po kořenech lidského sklonu k extrému a pomocí bohaté typologie a psychické dynamiky fanatika dochází k tzv. „destruktivní síle ideálu“ (Hole, 1998) a nabízí možnosti, jakým způsobem lze fanatismu předcházet. Nicméně, vzhledem k tomu, že se autor v této studii zabývá především fanatismem a s politickým extremismem pracuje spíše okrajově, nebudeme se publikací prozatím podrobněji zabývat. Mimo to, současné výzkumy z oblasti politické psychologie odkrývají nižší význam ideologie v politickém jednání veřejnosti, než se obvykle soudí (Krejčí, 2004).

Psychologickým odvětvím, které se politickému extremismu začíná v současné době systematicky věnovat, je forenzní psychologie. Tento rozvoj souvisí se spoluprací s kriminologií, která se snaží dopátrat typologie lidí, kteří páchají trestný čin z oblasti extremismu nejen politického. Psychologie zde také přispívá nastíněním teorie podmínek a příčin existence extremismu.

V současné literatuře převládají teorie především kriminologicky orientované (Spurný & Matoušková, 2007):

a) Teorie orientované na společnost

Podle těchto sociologicky pojatých teorií se spatřují příčiny existence extremismu např. ve společenském zvýhodnění skupin pohybujících se na okraji společnosti (teorie marginalizace), ve slábnoucí úloze společenských institucí, v uvolňujících se

mezilidských vztazích, v oslabení až ztrátě kontroly společnosti (stav anomie)

b) Teorie orientované na skupinovou dynamiku

Hledají příčiny existence extremismu ve vlivu sociálních skupin a konfliktů mezi nimi (násilí jako prostředek k obhájení skupinových norem, k utvrzení identity skupiny, jako důsledek odlišných kultur vzorců chování v různých společenských normách).

c) Teorie zaměřené na osobnost pachatele

Příčiny extrémního chování se hledají v poruchách socializace jedince, ve výchovných vlivech. (např. důsledky výchovy autoritativní osobností: nízké sebevědomí, identifikace se silnými osobnostmi).

Zde už zjišťujeme že politický extremismus je součástí větší oblasti tzv. extremistického násilí, v odborné literatuře od 80. let 20. století známé pod pojmem **hate crimes**, v překladu zločiny z nenávisti. Ty zahrnují „*násilné činy páchané proti osobě nebo věci jen nebo převážně z důvodů rasy, víry, etnické příslušnosti, pohlaví, politické nebo sexuální orientace, věku nebo duševního či tělesného postižení této osoby nebo vlastníka či držitele takovéto věci.*“ (Spurný & Matoušková, 2007, str. 290). Problematika trestných činů páchaných z nenávisti vzniká v rámci vývoje politické kriminality, kdy se přechází od společných znaků pachatele k charakteristickým znakům činů. „*Psychologie zareagovala na nové skutečnosti tím, že přesunula svoji pozornost z extremistické osobnosti na vlastní extremistické chování. Zatímco dříve usilovala o poznání povahových a mentálních charakteristik typické pro extremistické pachatele, nyní se spíše zajímá o to, proč se dopouští konkrétních činů, co jimi sledují a jaký benefit či profit vnášší extremismus do jejich životů.*“ (Čírtková, 2002, str. 23). Toto extremistické násilí můžeme následně dělit dle motivačního pozadí na čtyři základní typy:

- **Zážitkové extremistické násilí** (sensation hate crimes) je charakteristické spontánností a nepřipraveností, vyplývá z dostupnosti oběti. Může fungovat jako cesta k získání uznání (ve vlastní referenční skupině) a pozornosti (v oficiální společnosti). Pachatelé jsou často frustrovaní, nešťastní, a nespokojení mladí jedinci, kterým současně chybí předpoklady pro vstup do světa úspěšných a vyvolených. Terčem jejich

agrese bývají příslušníci jakékoli zranitelné skupiny jako např. homosexuálové, azylantí. Dynamika zážitkového násilí spočívá v postupném rozjíždění, až do momentu kdy se násilí stává psychickou závislostí.

- **Reaktivní extremistické násilí** (reactions hate crimes) vzniká jako reakce na údajně ohrožující změny v životním prostoru většinové populace. Pachatelé reaktivního násilí ospravedlňují své činy tím, že jejich životní styl, životní prostor nebo sousedskou pospolitost ohrožují cizí vetřelci. Například rodina minoritního etnika, která se přistěhuje do oblasti složené z majoritního etnika, může dostat nejdřív jen varování, které může vyústit v rozbitá okna a skončit žhářským atentátem. Zde jsou z psychologického hlediska dominantní především sociálně-psychologické fenomény jako předsudky, strach z odlišnosti a často také ekonomické a politické faktory.
- **Symbolické extremistické násilí** (missions hate crimes) je synonymem fanatismu. Jde o povahově nápadné, akcentované osobnosti, které vnímají jako svoji povinnost zbavit svět údajného zla. Z misionářských pohnutek či misionářského stavu myslí chtějí „eliminovat“ všechny ty osoby, které podle jejich mínění ohrožují jejich rasu, jejich víru či jiný uznávaný princip. Misionářské násilí se zatím studuje především jako individuální aktivita fanatických osobností, které se z nenávisti dopouštějí individuálního teroru vůči vybraným terčům ve společnosti.
- **Organizované extrémistické násilí** (organized hate crimes) se vyznačuje tím, že je pácháno více pachateli najednou a ve jménu určité skupiny. Lze říci, že činy spáchané skutečně dobře proorganizovanými fanatickými skupinami představují „extrém v extrému“. Dojde-li k nim, pak se obvykle jedná o velmi závažné útoky, jejichž prostřednictvím chce organizovaná skupina vyslat poselství a vyvolat strach a destabilizaci ve společnosti. Útok z 11. září nebo plynový atentát v tokijském metru z 20. 3. 1995 jsou příkladem organizovaných činů motivovaných nenávisťou vírou, která se obrací proti institucím a místům symbolizujícím údajné zlo či zkorumpovanost a zkaženost okolního světa.

K tomuto rozdělení jsou následně přiřazovány základní čtyři typy pachatele (Spurný & Matoušková, 2007):

- Pachatelé pro zábavu a vzrušení
- Pachatelé vidící sami sebe jako obránce svého světa
- Pachatelé s životní misí sprovodit zlo ze světa
- Pachatelé násilí jako odplaty za jim provedenou křivdu

Sama Čírtková však upozorňuje, že toto třídění nijak nepřispívá k zásadním příčinám extremistického násilí, nicméně může psychologům posloužit jako inspirace k dalšímu zkoumání. K tomu následně zdůrazňuje, že jeden ze základů extremistického násilí jsou skupinové konflikty, a proto je vhodné se blíže zabývat sociální psychologií a vytyčit si všechny její oblasti k tématu relevantní (Čírtková, 2002).

1.2 Psychologická témata a oblasti k politickému extremismu relevantní

1.2.1 Sociální psychologie

Postoje, předsudky, stereotypy

V oblasti sociální psychologie najdeme velké množství témat, pomocí nichž můžeme na jev nahlížet různými způsoby a zaměřit se na různé aspekty jevu. Jedním z takových klíčových pojmů jsou **postoje**. G. Allport ve svém klasickém díle *O POVAZE PŘEDSUDKŮ* postoj definuje jako „*mentální nebo nervový stav pohotovosti, který má motivující, nebo brzdící vliv na chování a to vůči objektům a situacím, s nimiž je individuum v relaci*“ (Allport, 2004, str. 41). Stručné vystižení postoje Atkinsonové jako „*sympatie či nesympatie*“ (Atkinson, 1995) v podstatě říká to samé, když Výrost říká: „*Postoje nejsou neutrální, vyjadřují současně náš hodnotící vztah k různým sociálním objektům v našem prostředí, tedy co upřednostňujeme, resp. co nemáme rádi.*“ (Výrost & Slaměnik, 2008, str. 127). Každá z těchto definic poukazuje na základní složky postojů, které se odvíjejí od svých výkladových modelů. Uvedme pro příklad např. trojsložkový model, kam spadá složka kognitivní, emotivní a konativní. Jak ovšem takový postoj vzniká? Nakonečný uvádí „*kritéria pohotovosti vytvářející postoj*“ (Nakonečný, 2009, stránky 144-145):

- Postoje vždy zahrnují vztah subjekt – objekt
- Postoje mají afektivní vlastnosti různých stupňů
- Postoje jsou více či méně dlouho setrvávajícími stavy pohotovosti k reakcím
- Postoje zahrnují možnost rozmanitých stimulů, k nimž se vztahují
- Postoje se vytvářejí vlivem informací
- Postoje se vytvářejí v návaznosti na přidružení jedince ke skupinám
- Postoje se vytvářejí vlivem vrstevníků
- Postoje se utvářejí v intencích strukturace osobnosti

S určitou částí postojů se tedy narodíme, ale většinu z nich získáváme během našeho života osobní zkušeností nebo zprostředkovaně sociálním učením a to prostřednictvím uspokojování potřeb. *„V procesu sociálního učení se utváří systém apetencí a averzí, který vyjadřuje emocionální zkušenost s odměnami a tresty. Od primárně ryze subjektivního rozlišení na základě subjektivní zkušenosti se následně vyděluje i rovina společensko-normativní, která zachycuje hodnocení dobrého a špatného z hlediska sociálního a kulturního prostředí.“* (Řehan, 2007, str. 56). Postoje nepůsobí jako nějaké samostatné jednotky, ale jsou ve vzájemném vztahu a je jim vlastní určitá míra organizace, v sociální psychologii označovaná např. termínem *„postojový systém“* osobnosti, (Výrost & Slaměník, 2008), který více či méně podléhá změnám a vývoji jako osobnost sama.

Specifickým druhem postojů jsou emočně nabitě postoje vyznačující se velkou nezávislostí na vnějších podnětech a z toho následně plynoucí jejich stabilita a odolnost vůči změnám prostředí. Tento druh postoje může být povahy negativní i pozitivní. Tak Heyes definuje **předsudek** jako *„fixovaný, předem formovaný postoj k nějakému objektu projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho interpersonálního hodnocení je dopředu určen nějakou libovolnou vlastností toho druhého.“* (Heyes, 2007, str. 121). Většinou se v běžné mluvě setkáváme s negativní povahou předsudku a stejně tak je i v psychologii negativním předsudkům věnováno více prostoru. Jako příklad uvedme Allportovu definici, která připisuje předsudku iracionální povahu, čímž ho odlišuje od postoje a definuje ho jako *„odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny, jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to,*

že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.“ (Allport, 2004, str. 39). Další negativní náboj předsudku můžeme najít v definici Hewstona a Stroebeho jako „hanlivý postoj či soubor postojů ke všem nebo většině členů nějaké skupiny“ (Hewstone & Stroebe, 2006, str. 536).

Názory na vznik předsudků jsou různé a velmi pestré. Mimo jiné jmenujme například **teorii etnocentrismu**, která spočívá ve vidění ostatních skupin skrze paradigmatické brýle skupiny vlastní. Máme pocit, že naše vidění je jediné správné, aniž bychom si uvědomovali, že není jediné. Za zmínění stojí také **teorie skupinového ohrožení**.

Další podstatné teorie jsou teorie autoritářské osobnosti a teorie stereotypizace. **Teorie autoritářské osobnosti** je klasickým dílem na poli předsudků. *THE AUTHORITARIAN PERSONALITY* pochází z roku 1950 z rukou T. W. Adorna, E. Frenkel-Brunswickové, D. J. Levinsona a R. N. Sanforda. Jejich výzkum spočíval ve skórování škál antisemitismu, etnocentrismu a fašismu. Na základě získaných dat usoudili, že předsudky jsou přednostně otázkou osobnostní struktury. Popisem této osobnostní struktury, který byl silně ovlivněn psychoanalytickou teorií, vzniká pojem autoritářská osobnost. Ta je typická rigidním systémem postojů „jako důsledek přísné výchovy v dětství, kdy byly tvrdě potlačovány všechny projevy agrese a nepřátelství vůči rodičům. Se silnou rodičovskou kontrolou souvisí silná poslušnost vůči nositelům moci. A skrytá, nevědomá (potlačená) agresivita a nepřátelství vůči autoritám se mechanismem sublimace přenáší na slabší objekty, které je možno beztrestně napadnout, tedy na sociální skupiny podřízené, menšinové, odlišné od vlastní skupiny.“ (Výrost & Slaměník, 2008, str. 36). Typické pro tuto osobnost je „černo-bílé“ vidění světa. Dvoznačnost a nesrovnalosti jí jsou stejně nepříjemné jako osobní blízkost a nejasně vymezené sociální hranice a statusy. Velmi stručnou definici autoritářské osobnosti jako „zvláštní typ osobnosti, která je přehnaně submisivní vůči autoritám a současně zvlášť náchylná k předsudkům“ (Hewstone & Stroebe, 2006, str. 536) nám nabízí Hewstone a Stroebe.

Adorno sestavil **6 syndromů lidí s masivními předsudky**. Tento soubor syndromů, dle Adorna, s typickou základní osobnostní dynamikou, která formuje předsudky daného člověka k vnímání světa jako nebezpečného a nenávislného

místa, které je plné destruktivních sil, s lidmi, jež jsou nepříjemní a pocházejí z jiných skupin (Papica, 1979):

1. **Povrchově resentimentní (záštiplní):** sem patří lidé, kteří si velmi rychle osvojují stereotypizované a negativní postoje k menšinovým skupinám, aby racionalizovali své vlastní neúspěchy nebo aby úspěšně soutěžili se členy menších skupin.
2. **Konvenční syndrom:** lidé se silnou potřebou přináležet, být ve vlastní skupině, jsou kritičtí k jiným skupinám a bojí se jejich členů. Touží po zaběhnutém pořádku, důvěrné obeznámenosti a jsou rozrušeni vším novým. Předsudek je pojímán jako běžná záležitost, protože každý v jejich skupině má předsudky a protože způsoby chování a mravů cizích skupin jsou nezvyklé a možná nebezpečné.
3. **Autoritářská osobnost:** tento typ dělí lidi na silné a slabé. Má přísné, rigidní svědomí a trvá na tom, že něco je buď dobré nebo špatné, správné či chybné a nic mezi tím. Autoritářský člověk trpí komplexem slabosti a musí dokázat sám sobě, že je silný pomocí agrese vůči těm, kteří nemohou oplácet. Nenávist je racionalizována tím, že slabým přiřkne rysy zkaženosti, hříšnosti a zla.

S dalšími třemi typy se setkáváme už řidčeji:

4. **Tough-guy (neurvalý člověk, hulvát):** sem patří „neurvalci“, kteří rebelují proti každé autoritě a projevují výstřednosti všeho druhu. Předsudek nabízí omluvu za sadismus vůči členům cizí skupiny.
5. **Typ manipulativní:** tento člověk se vzdálil mezilidským vztahům tak, že s lidmi manipuluje jako s objekty. S objektem předsudku manipuluje depersonalizovaným, administrativním způsobem.
6. **Krankfrinsch (potrhlý):** tento typ označuje Adorno za psychopatickou osobnost. Pro něj je předsudek všestranně důležitý, protože mu pomáhá uniknout z akutních mentálních nemocí: vytváří pseudorealitu, podezírá, vytváří si posunutý svět a proti němu útočí - sem patří všichni fanatici čehokoli.

Teorie stereotypizace nám jednoduše říká, že předsudky jsou výsledkem stereotypizace, přičemž stereotypizace znamená přisouzení stejných vlastností všem objektům spadající do jedné kategorie bez nutnosti osobního poznání všech objektů. Stereotypy jsou stejně tak jako předsudky zvláštní skupinou postojů, jež se pojí se sociálními skupinami, náboženskými a politickými tématy vůbec. Autoři se v pojetí předsudků a stereotypů různí, někteří mezi nimi nerozlišují, někteří stereotyp odlišují tím, že může být i pozitivní. Papica považuje stereotypy za „soubor zafixovaných rigidních názorů na lidi a skupiny“ a dodává, že „nezřídká mívají tyto stereotypy iracionální základ a jejich živnou půdou bývá nevzdělanost a zaostalost“ (Papica, 1979, stránky 128-129). Následně rozlišuje skupinové stereotypy na autostereotypy a heterostereotypy, přičemž autostereotypy se vztahují ke skupině vlastní a heterostereotypy ke skupině cizí. Rozdíl mezi nimi udává teorie etnocentrismu, jenž „je provázena hodnotícími jednostrannostmi a proměnlivou velikostí sociální distance“ (Papica, 1979, str. 129). Tak obecně platí, že autostereotypy jsou přesnější. „Do stereotypu cizí skupiny jsou najednou pojaty charakteristiky, které jsou určeny k obhajobě latentní či manifestní hostility. Lidé s předsudky k židům mohou do svého stereotypu zahrnout takové rysy jako lstivost, bezohlednost, krutost, aby ospravedlnili svoji hostilní agresi vůči nim. Vše, co tyto lidé vnímají na objektech svých předsudků, interpretují shodně se svým stereotypem“ (Papica, 1979, str. 130)

Předsudky mohou být různé, nejvíce však působící jsou předsudky rasové, které s politickým extremismem přímo souvisí.

Sociální psychologie etnicity

Podívejme se na několik bližších příspěvků k etnickým předsudkům a přesuňme se tak na pole **sociální psychologie etnicity**, která se „orientuje na mezietnické vztahy a s nimi související jevy jako vzájemná percepce, stereotypy, předsudky, konflikty, diskriminace ve snaze přispět k řešení sociálních problémů souvisejících s etnicitou.“ (Výrost & Slaměník, 2008, str. 367).

Hayesová uvádí pět stádií vývoje etnických předsudků, které se mohou objevit ve společnosti. Prvním je **stádium očerňování**, kam zařazuje pomluvy, propagandu a nepřátelské řeči. Tím dochází ke stádiu druhému, tzv. **izolaci**, kdy je daná etnická skupina postupně oddělována od majoritní společnosti. Sem spadá oblast ghett. Dále dochází k **diskriminaci**, která se vyznačuje upíráním občanských

práv, zaměstnání a přístupu k bydlení. Dnes sem zařazujeme i diskriminaci pozitivní. Toto může vyústit ve **stádium tělesného napadení**, tedy násilí vůči osobám, majetku, tzv. Brachiální agrese. A posledním stádiem je **stádium vyhlazování**. Do tohoto stádia se řadí pogromy a holocaust. (Heyes, 2007). K těmto vývojovým stádiím Hayesová popisuje 10 principů etnických předsudků, které shrnují výsledky výzkumů v této oblasti:

1. *Existují dva druhy předsudků, které jsou ve vzájemné interakci: první má podklad v osobnosti, druhý ve špatné informovanosti a potřebě minimalizovat kognitivní úsilí.*
2. *Když spolu soutěží dvě skupiny lidí, nebo mezi nimi dojde ke konfliktu, stane se z diskriminace členů cizí skupiny oproti členům vlastní skupiny skupinová norma.*
3. *Čím méně informací o někom máme, tím spíše se uchýlíme ke stereotypům.*
4. *Postoje a stereotypy akceptované společností jsou známé naprosté většině jejich členů. Výrazně ovlivňují lidské chování.*
5. *Předsudky mohou samy sebe naplnit a vytvořit tak vlastní "důkazy".*
6. *Kategorie lidí, proti níž jsou předsudky namířeny, se u různých lidí liší.*
7. *Předsudky přetrvávají, dokud přetrvávají společenské normy, a mění se, pokud se tyto normy změní.*
8. *Intelligence, vzdělání a příslušnost ke společenské vrstvě negativně korelují s předsudky.*
9. *Děti si osvojují předsudky od svých rodičů a příbuzných.*
10. *Děti rozlišují mezi etnickými skupinami již od útlého věku, ale teprve ve starším věku si vytvářejí stálé postoje a preference.*

Skupiny

Výrost definuje skupinu jako „určitý postoj lidí, kteří mají něco společného“ (Výrost & Slaměník, 2008, str. 321) a rozlišuje mezi seskupeními (agregáty), sociálními kategoriemi a sociálními skupinami. Definice sociálních skupiny jsou různé. Můžeme si uvést například definici Lerschovu: „Skupina je každé množství osob, které jsou ve svém vnitřním prožívání a chování bezprostředně, nebo

*zprostředkovaně, ve vzájemném vztahu a navzájem na sobě závislé a tato příslušnost ke skupině není jen vnější, ale i vnitřní“ (Řehan, 2007). M. E. Shaw na základě analýzy všech dosavadních definic sociálních skupiny vytváří jejich základní klasifikaci, kdy se v definování tohoto jevu uplatňuje **percepce** (skupina jako určitý počet lidí, kteří se vnímají jako členové skupiny), **motivace** (uspokojování potřeb), **společné cíle**, **organizace** (strukturované vztahy), **vzájemná závislost a interakce**.*

Skupinářské myšlení neboli groupthink je pojem zavedený I. Janisem jako „*způsob uvažování, který se může vyskytnout u lidí silně včleněných do kohezivní skupiny, kdy snaha jejich členů o jednotu převyší motivaci realisticky zhodnotit možnosti postupu.*“ (Výrost & Slaměník, 2008, str. 334). Skupina tak přijímá neracionální a špatná rozhodnutí, ke kterému mohou být strhnuti i odborníci se schopností kritického expertního postoje. Indikátory tohoto myšlení dělí do třech typů:

1. Přecenění skupiny:

Iluze nezranitelnosti

Přesvědčení o vrozené morálce

2. Uzavřenost myslí:

Kolektivní racionalizace skupinových rozhodnutí

Společně sdílené stereotypy o vnějším prostředí, zejména o oponentech

3. Tlak ve prospěch uniformity:

Sebecenzura, členové odmítají kritiku skupiny

Iluze jednoty

Přímý tlak na nesouhlasící, aby se staly konformními

Připisování si úlohy ochránce skupiny vůči negativním informacím

1.2.2 Psychologie masových jevů

Další oblastí je **psychologie masových jevů**, ta se „*věnuje chování a nadindividuálním duchovním útvarům ve velkých seskupeních a také tomu, co pro jedince znamená být jejich součástí.*“ (Výrost & Slaměník, 2008, str. 357). Specifickým tématem zde je hromadné chování, které je sice v sociální psychologii poměrně mladým tématem, má však svůj původ v mnohem starší **psychologii davů**, jejímž autorem je G. Le Bon (Nakonečný, 2009). Rozlišme nejdříve mezi

chováním kolektivním a hromadným. **Chování kolektivní** je „*koordinované jednání řady lidí nikoli na základě individuálních přání a tužeb, ale jako důsledek zaměřenosti na určitý společný podnět, hodnotu, ideál.*“ Zatímco **chování hromadné** se vyznačuje velkými skupinami lidí, „*vykonávajících společnou činnost bez institucionálního podkladu; vzniká náhle a spontánně, mívá krátké trvání*“ (Hartl & Hartlová, 2004, str. 213). Stručně řečeno a zjednodušeno hlavní rozdíl spočívá v organizaci, trvání a cílevědomosti. Vztahy mezi těmito dvěma pojmy a přístupy k nim jsou různé. Kroner například říká, že jde o dva v zásadě různé druhy spontaneity a proto je třeba je vnímat v protikladech. Avšak sama historie revolucí a politických převratů ukazuje, že hranice mezi těmito jevy je poměrně otevřená a volné přecházení mezi nimi není ničím neobvyklým (Nakonečný, 2009). Podobnou diferenciací se zabývá H. Blumer, když rozlišuje mezi davem, veřejností, masou a sociálním hnutím. Pro **dav** je typické rozšíření společných emocí, které v davu proměňují strach v paniku, radost v pobláznění a hněv ve výbuch nepřátelství. **Veřejnost** spojuje diskuze o nějaké konkrétní otázce, zatímco **masa** je typická pro svou absenci interakce. **Sociální hnutí** na rozdíl od ostatních uvedených má jistou míru organizace, struktury, délku trvání a jistý cíl na základě něhož vzniká. Jinak řečeno „*velký počet lidí se snaží vyřešit něco, co chápou jako problém, který společnost neumí uspokojivě zvládnout.*“ (Milgram, Toch, 1969 in Výrost 2008, str. 358). Jako příklady hromadného chování, uvádí H. Blumer revolty, sociální neklid, demonstrace, dále však také reformní a náboženská hnutí (Nakonečný, 2009).

Z dalších podstatných popisů použijme Reicherovy tři specifické procesy. Prvním je **sociální facilitace**, kdy přítomnost v davu s jinými lidmi v nás podněcuje a uvolňuje objevení se jistého prožívání a chování. **Deindividualizace** zajišťuje snížení sebeuvědomění a sebekontrolu, lidově řečeno - člověk se v davu ztrácí. Poslední je **emocionální nákaza**, kdy se v davu prožívání velmi lehce přenáší. (Výrost & Slaměník, 2008). Tyto tři procesy typické pro davové chování najdeme rozepsané v Le Bonově tezi, kde říká, že „dav tvoří shluk lidí, v němž každý jedinec, který je jeho součástí, se v této situaci mění: vytváří se zde „*duše hromadná*“, „*duše davů*“. Davy v tomto smyslu netvoří individua, která se náhodou shromáždila, nýbrž sročená masa lidí, v níž se „*uvědomělá osobnost jedince rozplývá*“, vytváří se „*duševní jednota davů*“. Lidé v davu „*cítí, myslí a jednají způsobem naprosto odlišným, než by cítili, myslili a jednali o samotě*“. „*V hromadné duši se stírají*

intelektuální schopnosti jedinců – a tedy jejich individualita“, objevuje se „*převaha osobnosti neuvědomělé, zbarvení citů a myšlenek v tomtéž smyslu sugescí a nákazou, snaha přeměnit sugerované myšlenky bezprostředně v činy – to jsou přední vlastnosti individua v davu“*. Podle Le Bona „*dav je často zločinný..., ale často je také hrdinský“*. Davy jsou dle autora dráždivé a „*povolné k podnětům“*, lehkověrné a přístupné sugescím, vykazují „*jednoduchost citů“* a vyznačují se nesnášenlivostí, autoritativností a konzervativností“ (Nakonečný, 2009, str. 430).

Tuto destruktivitu masového chování A. L. Closer vysvětluje **teorií sociálního konfliktu** s pomocí psychoanalytické „*frustrace – agrese“*, kdy „*‘realistický konflikt‘ se člověk pokouší řešit zaměřením nepředpokládaný zdroj frustrace, při ‚nerealistickém‘ jde o potřebu uvolnit napětí nashromážděné v důsledku neschopnosti řešit problém překonáním frustrující překážky“* (Výrost & Slaměník, 2008, str. 359). Další teorií je Turnerova **teorie vznikající normy**, která říká, že dav je od počátku strukturován na základě vztahu k sociálním normám. Formováním specifického postoje k sociálním normám je propojujícím článkem konání davu. S. D. Reicher k vysvětlení masových jevů používá **teorii sociální identity**, ve které kritizuje hypotézu deindividualizace. V podstatě poukazuje na to, že identita není nic, co by člověk v davu ztrácel. Spíše dochází k posunutí jejího těžiště a to tak, že jak se individuální identita snižuje, tak dochází k nárůstu identity sociální a jako příklad uvádí tolik typické „*Kdo neskáče, není Čech“* (Výrost & Slaměník, 2008).

S psychologií masových jevů úzce souvisí **společenská psychologie** navrhovaná ruskými psychology jako psychologie velkých společenských skupin, tříd, ras, demografických kategorií, případně společenských vrstev. Bohužel se však neuchytila a v současné době splývá spíše s **psychologií politickou** (Nakonečný, 2009).

1.2.3 Politická psychologie

Je to právě politická psychologie, která poukazuje na hromadné chování v souvislosti s politikou, a to nejen v rámci studia vývoje konceptu „*kolektivního chování“*, kdy „*přírůstek opozičních akcí, které se utvářejí v krizových polích společenské reprodukce (práce, energetická politika, vzdělávání, bydlení), zplodil dodatečnou otázku po příčinách a procesních analýzách těchto organizovaných forem kolektivního jednání“* (Nakonečný, 2009, str. 439). Politická psychologie studuje politické chování a prožívání jedinců a skupin s cílem popsat je, porozumět

jim a předpovídat politické děje (Hartl & Hartlová, 2004). Historie jejího vzniku zachycuje současné tři hlavní linie tohoto oboru a zachycuje širší zájmu a přístupů, ve které se pohybuje.

První linii lze datovat od rodící se otázky racionality a iracionality masového jednání, které lze považovat za první velké téma právě vznikající politické psychologie. Hlavním představitelem byl již výše zmíněný *Gustav Le Bon*, kterému je, za zdůraznění emocí mas nad jejich poznáním a inteligencí, přisuzován pesimistický a konzervativní pohled na racionalitu chování mas. Oproti tomu můžeme zmínit optimistický socialistický pohled *Vladimíra I. Lenina* na možnost racionálního chování a jednání mas, který klade důraz na vzájemný vztah mas a jejich vůdců (Krejčí, 2004).

Druhá hlavní linie je věnována Sigmundu Freudovi a psychoanalýze. Přestože sám Freud není považován za samotného zakladatele politické psychologie, jeho vliv byl natolik veliký, že výzkum politiky stočil od psychologie skupin k výzkumu individuální osobnosti v politice. Jeho základní pojetí, vycházející z pudové determinace člověka, který se snaží v sobě tuto přírodu ovládnout a spoutat tak svou pudovou přirozenost kulturními normami, protože jedině tak se stává autonomním, se promítá do jeho pohledu na různé politické vlivy. Studie jako jsou *PSYCHOLOGIE MASY A ANALÝZY JÁ* (1921), *BUDOUCNOST JEDNÉ ILUZE* (1927) a *NESPOKOJENOST V KULTUŘE* (1930) lze považovat za jedny z nejpodněnějších příspěvků k politické psychologii a navazuje na ně mnoho dalších autorů jako **Theodor Adorno**, **Erich Fromm** či **Max Horkheimer**, kteří spadají pod tzv. *Frankfurtský institut pro společenský výzkum* proslavený zejména výzkumem autoritářské osobnosti. Optimističtější pojetí člověka Freudových následníků je však patrné už u Alfreda Adlera, které freudovskou představu „člověka proti společnosti“ proměňuje na „společenský člověk“. Později kognitivní psychologie doplňuje poznatky o mezích racionality, které nelze z psychoanalýzy odvodit, protože pudová stránka s kognicí člověka příliš nesouvisí. Na to navazuje psychologie humanistická, která psychoanalytický přístup neodmítá, jen ho doplňuje svým zájmem o potřeby, emoce, motivy a mechanismy politického myšlení či meze racionalismu v politickém rozhodování (Krejčí, 2004).

Třetí linie vývoje politické psychologie již odkazuje k přímým zakladatelům, **Grahamu Wallasovi** s dílem *LIDSKÁ POVAHA V POLITICE* (1908) a jeho žákovi

Harroldu Dwightu Lasswellovi s knihou *PSYCHOPATOLOGIE A POLITIKA* (1930). Waller ve své práci uplatňuje koncepci vlády davu a iracionálního rozhodování elit a přímo se tak odvolává na práci Tardeho a Le Bona. Zmiňuje se o jednoduchých instinktech jako je strach a hněv a říká, že „většina politických názorů většiny lidí nejsou výsledkem logického uvažování testovaného zkušeností, ale nevědomého či polovědomého usuzování ustálených zvykem“. Domníval se, že stavět city do protikladu k rozumu je zvláště v politice neefektivní, neboť „city lidí nejen poskytují motivy pro politické myšlení, ale také pevně stanovují stupnici hodnot, které jsou užívány při politickém uvažování“ (Waller, citované vydání, s. 38, 36, 103, 188 cit. Krejčí, 2004). Nicméně na rozdíl od Tardeho a Le Bona lze Wallasovu práci považovat za optimistickou „při posuzování množností kladných proměn masové společnosti“ (Krejčí, 2004, str. 36).

Wallasův žák Lasswell bývá americkými historiky považován za zakladatele politické psychologie, protože ve svých pracích požaduje, aby politické vědy byly odvozeny z psychologie. Hlavní Lasswellův příspěvek spočívá v tom, že jako první začal zkoumat „osobnosti politických aktivistů s ohledem na nevědomé konflikty, které určují motivaci jejich politických aktivit“ (Sears, Huddy, 2003, str. 5, cit. Krejčí, 2004, str. 37). Ve svých knihách, mimo již výše zmíněnou *PSYCHOPATOLOGII A POLITIKU* například *MOC A OSOBNOST* (1948), klade důraz na „úsilí o moc jako sublimaci osobní frustrace“ (Krejčí, 2004, str. 37). Zde je patrný vliv psychoanalýzy, kterou Lasswell považoval za moderní vědu, která „odkrývala skryté taje politiky prostřednictvím interpretace symbolů“ (Krejčí, 2004, str. 38) a soustředí tak pozornost na motivaci, učení, vnímání, socializaci, formování postojů, skupinovou dynamiku a „individuální osobnost a psychopatologii jako kauzální faktory ovlivňující politické chování“ (Deutsch, Kinnvall, citované vydání, str. 16, cit. Krejčí, 2004, str. 37). Základ jeho teorie tvoří taková představa člověka, který své soukromé motivy nahrazuje veřejnými účely a racionalizuje je v pojmech veřejného zájmu.

1.3 Možnosti psychologického přístupu k politickému extremismu

Politický extremismus je rozsáhlým a komplikovaným jevem. Chceme-li definovat jev politického extremismu v oboru psychologie, dostáváme se do zásadních problémů souvisejících s přílišnou obecností a obtížnou uchopitelností

pojmu (Spurný & Matoušková, 2007). Jediné definice, které nám nabízí psychologický slovník, jsou víceméně samotným etymologickým překladem pojmu, tedy krajní, přemrštěný, výstřední (Hartl & Hartlová, 2004). To nám příliš mnoho neříká. Podíváme-li se na všechny výše zmíněné teorie, ať už jde o teorii stereotypizace nebo teorii sociálního konfliktu, všechny lze v souvislosti s politickým extremismem použít. Paradoxně v tom tkví zásadní problém vymezení politického extremismu z pohledu psychologie. Vše lze totiž na daný jev aplikovat, ale zároveň také nelze nic vyzdvihnout jako hlavní či určující. Proto je politický extremismus tolik psychologii vzdálen, chybí mu totiž „*navázání na nosný psychologický jmenovatel*“ (Čírtková, 2002, str. 30). Pokud bychom tedy chtěli z psychologického hlediska popsat jev politického extremismu, museli bychom čerpat z ohromného množství poznatků sociální psychologie, ne-li ze všech. To v žádném případě neznamena, že by toho psychologie nebyla schopná. Dokonce lze usuzovat, že s dostatečnou podporou státu by pravděpodobně po letech došla k určitým závěrům. Problémy psychologického výzkumu politického extremismu nespočívají v omezených možnostech psychologického poznání, nýbrž vycházejí z podstaty samotného jevu.

Jedná se o to, že kdybychom se pokusili o důkladnou deskripci jevu, museli bychom odněkud začít. Otázkou je odkud. Kdybychom naše zkoumání zaměřili například na etnické předsudky, problém výzkumu spočívá v tom, že ne všem politicko-extremistickým organizacím jsou etnické předsudky společné a nelze je generalizovat na celý fenomén politického extremismu. Mimo to, výzkumy upozorňují na ochotu mladých lidí podporovat radikální strany a hnutí, aniž by se nutně ztotožňovali s jejich ideologií (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010). Nepomůže nám však ani Adornova typologie lidí s masivními předsudky. V současné době již existují organizované skupiny politických extremistů. Organizace spočívá v rozdělení rolí, které zajistí funkčnost organizace a každý Adornův typ v této organizaci nalezne své zastoupení. Když se však podíváme do oblasti psychologie davu a vzpomeneme si na Le Bona, který mluví o hromadné duši, která stírá individualitu jedinců, jaký pak má smysl zkoumat Adornovu typologii nebo postojový systém jedince? Do problémů se také dostáváme ve snaze zkoumat politický extremismus v rámci Blumerova dělení na dav, veřejnost, masu a sociální hnutí. Politický extremismus totiž dnes již najdeme ve všech formách, a to i ve formě organizované či neorganizované. Nakonečný dokonce podotýká, že „*v dav se*

v afektogenních situacích mohou změnit i organizované skupiny“ (Nakonečný, 2009, str. 433) a Blumera kritizuje za nedostatečnost zásadního pohledu ve vztahu k organizaci skupin, kdy davové akce „*jsou řetězovou reakcí na iniciativní akce jedinců“* (Nakonečný, 2009, str. 431). A jsme zpět u jedince.

I kdyby se nám podařilo vybrat specifické téma výzkumu, lidé sympatizující s politickým extremismem či aktivně na něm participující, jako cílová skupina výzkumu, nám cestu příliš neulehčí. Teorie hate crimes je psychologickou interpretací pachatelů trestných činů s extremistickým násilím, tedy přesně té oblasti politického extremismu, kterou monitoruje ministerstvo vnitra. Je třeba si ale uvědomit, že i při velkých demonstracích dochází k zatčení a obvinění pouhých několika jedinců, kteří se na demonstraci podílejí. Dokonce se extremistické subjekty přizpůsobují strategii ministerstva vnitra v boji proti extremismu, která se soustředí na zatýkání a obvinění jednotlivců ve skupině, a excesy jsou koncentrovány do skupinových forem (Ministerstvo vnitra České republiky, 2009). Proto je třeba mít na paměti, že poznatky a statistiky jsou vázány pouze k malému množství politických extremistů, které nelze aplikovat na celkový jev politického extremismu, kde jsou odhady množství participujících obyvatel mnohonásobně větší. Je-li tedy průměrný politický extremist, monitorovaný Ministerstvem vnitra, muž ve věku 21-29 let se základním vzděláním a s výučním listem (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010), musíme si uvědomit, že např. dle mediální analýzy, můžeme odvodit, že někde na druhé straně této dimenze najdeme charismatického vůdce s autoritářskými sklony a o něco vyšším vzděláním (Nadace Open Society Fund Praha, 2010). K tomu všemu se ještě přidává praxe odborné veřejnosti, politologů či sociologů, kteří do kontaktu s extremisty přicházejí: Extremisti se sice velmi rádi nechají poslouchat, nicméně tematika vždy zůstává u dané ideologie, kterou zastupují a hovořit o svém osobním životě, či jakémkoli jiném tématu, jsou zcela neochotní. Tak se pomalu, ale jistě dostáváme do začarovaného kruhu.

Můžeme se snažit sebevíc, vyzdvižení jedné tematické oblasti nad ostatními, rozdrobuje komplexnost jevu na množství malých součástí, které samy o sobě v konečném důsledku nemají s politickým extremismem příliš mnoho společného. Situace se začíná jevit bezvýchodně a téměř bychom mohli termín politický extremismus označit za konstrukt, který má s realitou pramálo společného, kdybychom se s politickým extremismem nesetkávali v průběhu dějin lidstva.

II. VÝZKUMNĚ TEORETICKÁ ČÁST

2. Výzkumný rámec hledání teorie

Je to právě historie, která nás upozorňuje, že politický extremismus není nemocí současné doby, ale že je to specifický jev, se kterým se setkáváme odjakživa. Budeme-li nahlížet na politický extremismus jako na, skrze historii identifikovatelný, jedinečný společenský jev, tj. že ho lze od ostatních společenských jevů odlišit a zároveň ho nelze uchopit za žádný určující prvek, musíme usoudit, že politický extremismus je fenoménem, který se „umí jevit“ pouze na pozadí a jeho figura je tímto pozadím spoluurčována (Miovský, 2006). Jakékoli konstruování nových představ o věci vede spíše ke konstruování nové reality a obírá nás o informaci o jevu samotném: *„Pohlcejeme jev jeho výkladem. Pokud je takový konstrukt prohlášen za věc samu, pak nerespektujeme možné další varianty výskytu této věci, tím pohled na věc zužujeme a zároveň i zkreslujeme“* (Miovský, 2006, str. 49).

Blumer vyzývá sociální vědce: *„Respektuj podstatu empirického světa a organizuj výzkumný postup tak, aby odrážel tento respekt“* (Disman, 1993, str. 293). Slovo respekt ve svém latinském původu *respectus* neobsahuje hodnotící složku, neznamena to, že bychom si měli politického extrémismu nějak vážit či na něj pohlížet s úctou, slovo *respectus* znamená v překladu ohlížet se, brát ohled. Tento nepředpojatý přístup k analýze problému, pro fenomenologický přístup typický, slouží k objektivnímu poznání smyslu věci, tedy k *„uchopení jejich invariant, přičemž jevy (fenomény) se zkoumají takové, jaké opravdu jsou, a ne takové jak je na ně na základě dosavadních znalostí pohlíženo“* (Hendl, 2008, str. 73). Pro kvalitativní přístup je *„příznačné, že obvykle vychází z objektu zkoumání a metodologii vyvozuje z postupného objevování zkoumaného problému“* (Prudký, 2009, str. 124). Znamená to, že bychom měli jev zkoumat s ohledem k jeho skutečnosti, tedy k jeho vnitřní struktuře a volit výzkumný postup tak, abychom dosáhli nejvyšší možné míry konzistence mezi touto postupně objevovanou strukturou a vnitřní strukturou volené teorie.

Pátráme-li po vnitřní struktuře jevu, snažíme se uchopit to, co je na něm invariantní, tedy neměnné. Vzhledem k tomu, že v této diplomové práci není prostor

pro důkladnou historickou analýzu jevu, nabízí se nám jiná možnost a to, s důvěrou se vydat k dosavadnímu poznání příbuzných oborů, které jsou v prozkoumávání variant jevu a odhalování jeho vnitřní stálé struktury zkušenější. Nejenže poznatky těchto oborů tvoří, ale zároveň implicitně zahrnují množinu všech relevantních proměnných, potřebnou k pátrání po významných strukturách jevu (Disman, 1993). Vydejme se tedy po stopách extremismu.

2.1 Vývoj pojmu

Slovo **extrémní** bylo moderními evropskými jazyky převzato z latiny, a to ze slova *exter*, tj. mimo, zvlášť, které původně pochází ze slova *exterus*, tedy vnější (Rejzek, 2001). Spolu se slovem byly z latiny převzaty i dva způsoby používání tohoto pojmu, které mají zřetelnou vazbu k tomu, jak se slovem *extrémní* nakládáme v oblasti politiky.

Slovo **extremus** znamená *nejzazší* a v tomto významu označovalo místa nejvzdálenější od Říma či později od příslušné oikumeny. Tedy místa, která se pohybovala na hranicích známého, vzdělaného světa. Místa na této hranici jakoby už do našeho světa svou polohou nepatřila. Tato prostorová představa našla své druhé, metaforické, užití ve spojení **in extremis**. Jednal-li člověk *in extremis*, jednal pod tlakem nejzazší nouze, tedy situace, která nutí člověka reagovat použitím mimořádných prostředků a postupů, které by za jiné, *neextrémní* situace pravděpodobně nevyužil a o jejichž vhodnosti a přípustnosti by mohl pochybovat (Demjančuk & Drotárová, 2005).

Ve vztahu k „*uvážování a jednání člověka se jedná o nejzazší, krajní, přemrštěný a výstřední postoj*“ (Danics, 2003, str. 10). Tento význam slova je v řeči běžně užíván. Označujeme tím činnost, kterou považujeme za *nenormální*, přehnanou či nebezpečnou. Každý z nás má však hranici normy jinde. Co se jednomu zdá extrémní, může druhý považovat za běžné. Vznikají tak mezi názory velké rozdíly, které se scházejí až u velmi nápadných a nebezpečných činů, které mnohdy bývají až za hranicemi lidskosti.

Vlastní význam slova *extremismus* může být tak chápán mnoha způsoby, neboť žádná univerzálně platná definice neexistuje. Nicméně zaměříme-li se na média, kde se extremistou označuje člověk, který zastává politické názory v dané

společnosti neakceptovatelné (Gabařová, 2008), je pojem extremismus nejčastěji vztahován k oblasti politiky.

První užití slova *extremist* a *extremism* v politice lze zaznamenat ve vztahu k popisu politického spektra britskými žurnalisty v polovině devatenáctého století. Jeho význam se vázal k běžnému významu slova *nejzazší*, tedy nejvyhraněnější politické pozici. Určité zahrocení významu pak nalezneme koncem devatenáctého století ve francouzském prostředí, kdy přívlastek *extreme* označovalo politickou pozici, která byla „*nejen vyhroceně krajní, ale poněkud se také díky fanaticismu svých zastánců vymykala diskusi či pokusům o věcné zdůvodnění*“ (Demjančuk & Drotářová, 2005, str. 16). V roce 1921 Maxime Leroy používá pojmů *rudí* a *bílí extremisté* k označení protivníků v občanské válce na území tehdejšího sovětského Ruska. Dle francouzské tradice tak charakterizuje obě strany stejnou fanatickou redukcí založenou na jediném principu, a to politice založené na absolutní víře. Od té doby se pojem politického extremismu používal poměrně volně a bez jasného vymezení. Teprve od osmdesátých let dvacátého století s nástupem pravicového extremismu, radikalismu, neonacismu a neofašismu, zažilo slovo extremismus konjunkturu. Počátkem devadesátých let dvacátého století přejímáme použití slova z Německa a ve snaze, podmíněné historickou situací, najít pojem, pokud možno z pravolevého spektra neutrální, vzniká pojem *politický extremismus* (Demjančuk & Drotářová, 2005).

Paradoxně je to však právě pojem politický extremismus sám, který ztěžuje odborné veřejnosti zpracování této problematiky, „*protože je příliš prázdný, libovolně aplikovatelný a jeho výpovědní a označovací hodnota je prakticky nulová*“ (Fiala, 1998, str. 10) a nejráději by se tomuto obecnému pojmu vyhnula. Nicméně „*častá frekvence pojmu ve sdělovacích prostředcích spolu s výskytem rozličných forem politicky motivovaného porušování zákonů vedla postupně k tomu, že se také různé instituce státní správy a politicko-administrativního aparátu musely začít zabývat těmito otázkami a pokoušely se nalézt nějaké přijatelné a politicky únosné vymezení a ohraničení fenoménu politického extremismu*“ (Fiala, 1998, stránky 7-8).

2.2 Vymezení extremismu

Ministerstvo vnitra České republiky ve své pracovní definici považuje extremismus za takové „*vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku*“, přičemž tyto extremistické postoje mohou „*přejít v aktivity, které působí, ať již přímo nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokraticko-politicko-ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií)*“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2009)

V oblasti práva nebyl extremismus dosud definován. V trestné činnosti, obzvláště v rasově motivované, se setkáváme s pojmem **extremistická trestná činnost** nebo **trestná činnost s extremistickým podtextem**. To jsou „*takové formy trestné činnosti, o nichž je důvod se domnívat, že byly extremistickými postoji motivovány nebo ovlivněny*“. Lze také alternativně použít pojem „*kriminalita motivovaná rasovou, národnostní nebo jinou sociální nenávistí*“, kterému v angloamerické kriminologické literatuře, v současné době již užívané i odbornou veřejností naší země, odpovídají tzv. **hate crimes**. Jde o takové jednání, které „*naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku a jeho pohnutkou je apriorní nenávist vyplývající z příslušnosti adresáta útoku k rase, národnosti, náboženství, třídě či jiné sociální skupině, přičemž specifickým typem zařaditelným do této kategorie kriminality jsou také útoky proti symbolům či představitelům existujícího společenského systému, jsou-li motivovaná apriorní nenávistí vůči němu*“. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2009)

Hlavním oborem, který se vymezením politického extremismu podrobně zabývá, je politologie. Vzhledem k velkému množství teoretických přístupů, které lze v politologii uplatnit, vzniká mnoho různých interpretací a definicí tohoto jevu, že by samotné vymezení bylo hodno studie přesahující rámec této práce. Takto podrobně se zde touto problematikou zabývat nebudeme, a namísto toho vzpomeneme základní definice, které jsou užívány nejčastěji.

Typickým příkladem je Danicsovo pojetí extremismu jako vyhraněných, nekompromisních politických postojů směřujících jednoznačně k modifikaci či přímo k odstranění demokratického zřízení, a k tomuto účelu jsou využívány všechny

dostupné prostředky, včetně těch které jdou za rámec právního státu (Danics, 2002). Charvát nabízí o něco obecnější definici, když říká, že „*extremismus představuje střešový pojem pro všechny ideologie, které vystupují proti stávajícímu režimu, bez ohledu na to z jakých pozic režim kritizují*“ (Charvát, 2007, str. 10).

Na rozhraní politologického a kriminologického přístupu můžeme uvést tuto definici: „*Extremismus chápeme jako souhrn určitých sociálně patologických jevů vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob. Byť důvodem ke vzniku a existenci mnoha druhů extrémistických hnutí jsou často vzájemně odlišné ideologie, jako sjednocující prvek těchto ideologií vystupuje dle našeho názoru, jimi proklamované odmítání základních hodnot, norem a způsobů chování formujících současnou společnost*“ (Marešová, 1999, str. 14)

Podíváme-li se na tyto tři definice podrobněji, zjistíme, že **demokratické zřízení** v Danicově definici nahrazuje Charvát **stávajícím režimem** a Marešová **základními hodnotami, normami a způsoby chování formujících současnou společností**. Politický extremismus se neváže pouze k demokratickému zřízení, ale k soudobému stávajícímu systému, ať už je jakýkoli. Jinak řečeno, politickým extremismem by byly samy demokratické skupiny v době totalitního zřízení, prosazující svou ideologii mimo právní rámec totalitního režimu. Zde se opět dostáváme k tomu, že politický extremismus není ve společnosti žádnou novinkou. Je to jev, který je „*stár jako lidstvo samo*“ (Fiala, 1998, str. 19).

2.3 Srovnání s jevy blízkými

Mezi související jevy patří **náboženský extremismus**, který se soustředí na život konkrétního náboženského společenstva a **ekologický extremismus** z oblasti životního prostředí. V některých případech světové politologické literatuře najdeme ještě tzv. **národnostní** neboli **regionalistický extremismus**. Nejčastěji však používané termíny ve spojení s politickým extremismem jsou radikalismus a terorismus. Přestože se v praxi tyto jevy navzájem prolínají, je třeba tyto pojmy od sebe teoreticky odlišit. Štefan Danics uvádí nejen jejich pojmové rozlišení, na kterém se zhruba shodnou evropské země, ale upozorňuje i na jejich možnou, avšak ne nutnou, hierarchičnost (Danics, 2002):

- **Radikalismus** = kritické postoje, které hodlají měnit, či zlepšit dané politické poměry, ale nevedou k odstranění demokratického politického systému a pohybují se v jeho ústavním rámci, byť na jeho okraji
- **Extremismus** = vyhraněné nekompromisní politické postoje směřující jednoznačně k modifikaci či přímo k odstranění demokratického zřízení a za tímto účelem jsou využívány všechny dostupné prostředky, včetně těch, které jsou za rámec právního státu
- **Terorismus** = antidemokratická činnost, nelegální, konspirativní a destruktivní, kde se násilí stává hlavním prostředkem k dosažení různorodých politických cílů.

Terorismus vztah k demokratickému systému využívá pouze k prosazení cílů, které nutně nesouvisí se svržením demokratického systému, jeho antidemokratická činnost je pouze prostředkem k dosažení jiných cílů. Zatímco pro radikalismus a extremismus je demokratické zřízení v soudobém kontextu hlavním východiskem a zároveň cílem a to tak, že radikalismus na rozdíl od extremismu je zde pojímán ve vztahu k danému systému v pozitivní konotaci (ač se pohybuje na okraji ústavního rámce, snaží se zlepšit dané politické poměry), zatímco extremismus se vyznačuje jednoznačnou snahou odstranění demokratického zřízení, cestou překračující zákon.

Jakub S. Trojan (Trojan, 2006) rozdílný vztah radikalismu a extremismu ke stávajícímu systému uchopuje symbolicky, pomocí paralely stromu, a nabízí tak rozlišení jevů na hlubší úrovni. Přispívá k širšímu pochopení extremismu a jemnější diferenciaci mezi ostatními jevy; *„Kdo je radikální, sestupuje ve svém uvažování a praxi ke kořenům problémů. Jde mu o poučené úsilí postihnout jejich nejhlubší rovinu a zároveň je spatřovat v co nejširších souvislostech. Radikální je ten, kdo usiluje o univerzální pohled na věc, o kterou jde. Radikál neulpívá na povrchu.“* Cílem radikálního jednání není krátkodobý rozruch zviditelněním aktérů, vyvoláním strachu a nejistoty. A především mu nejde o újmu druhých, natožpak o ztráty na životech: *„Jde mu o obecný prospěch; bližní jsou zahrnuti do radikálního uvažování a činů jako ti, kdo budou mít z radikálního uvažování a radikální praxe prospěch, jimž se dostane dobrodiní radikálního kroku. Radikál neosnuje nepřátelství, sám není nikomu nepřitelem a nebojuje proti nepříteli. Vychází z toho, že u kořene všech věcí je život sám.“* Zatímco slovo extrémní, odkazuje právě na to, co je vzdáleno

kořenům, je jejich nejzazší částí. To odkazuje na určitou pomíjivost, rychlou prchavost a snadnou nahraditelnost toho, co je extrémní. Zatímco malá větvička anebo i silná větev může od stromu kdykoli odpadnout, strom žije dál: „*Kořen se postará o nové ‚extremity‘ – vyraší, obnoví se sám, protože má sílu, kterou působí zevnitř až na nejmenší lístek na konci. Větev se také větví, ale nedokázala by to bez kořene. Je závislá. Kořen je naproti tomu sám v sobě ustaven. Nesmí samozřejmě uschnout, ale z pařezu vyrazí výstřelek, extrémní akce, chování jsou chvilkovým zachvěním, čímsi přechodným. Chybí jim pevné spojení se základem, který je nese a nedopustí, aby se extremity odloučily od svého ‚kotvení‘. Je jejich korektivem. Udržuje akce v dynamické sounáležitosti, umožňuje jejich vzájemnou komunikaci. Je zárukou toho, že se neutrhnou ze řetězu. Brání jim před pokušením osamostatnit se, zapomenout na síť, v níž kooperují v tvůrčí vzájemnosti. Brání tak extremitám, aby propadly – extremismu“ (Trojan, 2006).*

2.4 Politický extremismus v zahraničí

Přestože v dnešní době Evropských demokratických zřízení získává politický extremismus nadnárodní charakter a mezinárodní spolupráce různých extremistických politických subjektů není tajemstvím, evropská odborná veřejnost není schopná se domluvit na vymezení jediného společného aspektu politického extremismu. K příčinám těchto neshod patří rozdílné užívání pojmu a odlišná obsahová náplň politicko-extremistických subjektů v každé zemi.

Nejčastější podoba aplikovaného užívání termínu extremismus je ve spojení *extrémní pravice* a *extrémní levice*. Význam těchto pojmů je však v různých jazycích poněkud odlišný. Z anglosaské větve pojmy *right-wing extremism* a *left-wing extremism* a francouzské označení *extrême droite* a *extrême gauche* mají více deskriptivní a operativní význam a vyjadřují prostorové umístění subjektů na pravolevé škále. Zatímco německé pojmy (včetně oblasti Rakouska a Švýcarska) *Linksextremismus* a *Rechtsextremismus* mají už v sobě právně-normativní vymezení a tím současně zahrnují negativní hodnocení takto označované části politického prostoru. V naší zemi je právně-normativní význam nejbližší tomu, jak tento pojem chápeme, ale na rozdíl od Německa se u nás uchytil obecný pojem *politický extremismus*, který je v Německu používán jen zřídka. České pojetí extremismu má tak více normativní, než deskriptivní význam. Také je v naší zemi nejčastěji užíván k diskreditaci protivníka (Fiala, 1998).

Odlišné užívání termínu pravděpodobně souvisí i s různými způsoby právního vymezení a postihu politického extremismu. Zatímco v Německu a na Slovensku dochází k postihu verbálních projevů podpory a propagace hnutí potlačujících lidská práva, ve Velké Británii dochází „pouze“ k postihům projevů rasismu, pravděpodobně v souvislosti s odmítnutím pojmu *politický extremismus* britskými zpravodajskými službami, které ho nahrazují používáním pouze zavedených termínů, jako je terorismus, sabotáž aj. V USA platí plná svoboda projevu i pro nacisty, pokud přímo nevybízejí k násilí (Marešová, 1999).

Rozdíly mezi různými státy najdeme také v obsahové náplni extremismu. Tyto obsahové rozdíly souvisí s palčivými otázkami každého státu, např. německý pravicový extremismus útočí proti imigrantům, ruský proti Kavkazanům a střední Evropa, včetně nás, proti Romům.

2.5 Politický extremismus v ČR

Česká krajní pravice je typická vysokou mírou heterogenosti a pružnosti. Aktivisté krajní pravice mají velkou schopnost pružně reagovat na změny vnější situace a měnit formy svého veřejného vystupování. Je-li to nutné, subjekty krajní pravice zanikají a následně se přesouvají do nově založených skupin. Typická je pro ně snaha po moderních přístupech a podchycení společensky atraktivních témat. To pravděpodobně v budoucnosti krajní pravici umožní mít stálé místo v českém politickém systému. Mezi nejvýznamnější skupiny patří Národní strana, Vlastenecká fronta a Národní odpor (Charvát, 2007).

Pro **českou krajní levice** je typická vysoká míra konzervatismu. Všechny její subjekty stále vycházejí z ideologických postulátů vzniklých před sedmdesáti lety bez schopnosti se od nich oprostit či přizpůsobit je současnosti. To je důsledkem toho, že na rozdíl od krajní pravice, která se vyvíjela pod tlakem, který ji donutil přeformulovat a modernizovat svou ideologii, krajní levice nic podobného nepotkalo. Díky tomu je možné v budoucnosti předpokládat nižší počet spřízněnců. Do této oblasti spadá neobolševismus, trockismus a Komunistická strana Čech a Moravy (Charvát, 2007).

Vzhledem k tomu, že aktuální stav politického extremismu zpracovávají výročními zprávami Ministerstva vnitra ČR, v současné době dělen už dokonce na zprávy čtvrtletní, se neustále proměňuje, odkazují zájemce o víc než podrobný

popis stavu a pohybu politického extremismu v České republice na stránky Ministerstva vnitra ČR. My se zde podrobným výpisem nebudeme zabývat, protože nás v této práci nezajímají trendy a na zdroj informací o extremismu v České republice nám dostatečně poslouží informace výše uvedené, aktuální k roku 2007.

3. Teoretická východiska

3.1 Nalezená specifika politického extremismu

Zjistili jsme, že slovo extremismus lze aplikovat v podstatě na cokoli a může být chápáno jakkoli. V naší zemi je však médií nejčastěji užíváno ve spojení *politický extremismus*. Z důvodu této „společenské zakázky“ se politologie snaží co nejlépe jev vymezit a popsat. Bohužel, velmi obtížná definovatelnost pojmu tento úkol ztěžuje.

Jedna z věcí, která pomáhá k vymezení politického extremismu je rozlišení od příbuzných jevů, ty se však v praxi navzájem protínají. A tak jediné, co lze na politickém extremismu vytyčit jako určující, je **vázanost na stávající systém ve snaze tento systém odstranit**. Nicméně sama vázanost na stávající systém, který je pro každý stát specifický, způsobuje, že se politický extremismus proměňuje na základě systému v daném státě, který se v čase neustále vyvíjí a mění. A tak, co kdysi jednou bylo označováno jako politicky extrémní, můžeme dnes považovat za integrovanou součást společnosti. Tak se politický extremismus v závislosti na systému proměňuje nejen v čase, ale i na základě sociálně-kulturních specifik jednotlivého státu. **Proměnlivost v čase a specifičnost obsahu** pro každé státní zřízení naznačuje jisté výzkumné potíže. Politický extremismus je jedinečný jev každého státu a v tomto kontextu je vhodné jej zkoumat, a to s vědomím, že forma jevu je podmíněná časem a může dojít k tomu, že dříve, než si danou oblast tohoto jevu prozkoumáme, může se proměnit či dokonce „zmizet“.

3.2 Výběr teorie

Hledáme psychologickou teorii, která svou vnitřní logickou strukturou nejlépe odráží vnitřní dynamiku jevu a zároveň má potenciál k užití v oblasti prevence, a to způsobem, který se od dosavadních způsobů jakkoli odlišuje.

Jestliže lze na jev politického extremismu aplikovat velké množství poznatků psychologie, aniž bychom jednu oblast mohli považovat za relevantnější než

druhou, musíme dojít k závěru, že politický extremismus obsahuje vlastnosti, znaky i vztahy, které má společnost sama. Přičemž jediným aspektem, kterým můžeme mezi sebou tyto dvě společnosti rozlišit je, že společnost politického extremismu je pro společnost, ze které vychází, destruktivní a snaží se jí odebrat moc a „odstranit“ ji. Může být tedy patosem, který systému hrozí dezintegrací. To je to, co vyjadřuje paralela stromu, kterou jsme užili pro rozlišení radikalismu a extremismu. Vznik extremit je plně závislý na kořenu, ze kterého vznikají. Udává jim směr a jsou jím syceny. Mají však touhu osamostatnit se a zapomenout na vztah, který je v původním důsledku pro strom produktivní, směřující k růstu a zdraví. Tímto produktivním vztahem, který opisuje specifika politického extremismu, se zabývá **teorie sociálního konfliktu**.

Teorie sociálního konfliktu nahlíží na politický extremismus jako na „jednu ze stále se vynořujících epizod v dějinách lidstva“ (Fiala, 1998, str. 19), a upozorňuje tak, že zkoumat tento jev je možné pouze v kontextu sociálního a historického vývoje, a to „v úzké souvislosti s analýzou sociálního konfliktu, v jehož rámci se stále znovu objevuje jako jeho ‚legitimní‘ součást“ (Fiala, 1998, str. 19). Co to vlastně znamená? Původ veškerého společenského sváru nacházíme ve všech aspektech vnitřní a vnější nedostatkivosti člověka, jenž ho od počátku dějin podněcuje k osobnostně podmíněným výkonům v různých oblastech jako je například věda či umění. Hlavní oblast, ve které se však sociální konflikt usadil, je oblast sociálního strukturování, a to v místě střetávání sociálních a politických antinomických sil v neustálém boji o moc a svobodu, jenž dramaticky prostupuje celou historií. Protože je tato ambivalence člověku imanentní, stejně tak jako jeho nedostatkivost, sotva ji lze z historie odstranit, a tak se bude vždy nacházet i ve vyspělých společnostech. Dokonce ustoupí-li konflikt v jedné sociální sféře, vzrůstá jeho intenzita ve sféře jiné. Změna v předmětu konfliktu neznamena tedy zrušení samotného konfliktního procesu, nýbrž v uvolnění prostoru sociálnímu vývoji. Tak se sociální konflikt ukazuje jako vysoce konstruktivní a perspektivní způsob reakce na dichotomickou podmíněnost společenské struktury. Není-li společnost přesně ustanovena, může se smysluplně vyvíjet pouze na základě sociálního střetávání, kdy ani jedna ze zúčastněných stran není předem „administrativně“ eliminována a to, co se posléze projeví jako tvůrčí a sociálně nosné, může získat tuto povahu jen díky vlastnímu úsilí a v zápase s antinomickými tendencemi. Skutečná sociální

rovnováha má totiž dynamický podtext a stav totálního narovnávání by produkoval patovou situaci. Je-li rovnováha pouhou funkcí konfliktu, potom nemůže představovat samotnou, na něm nezávislou kvalitu. Tak se funkční model společnosti vždy ukazuje jako konfliktní, neboť rovnováha je svým způsobem konfliktní. Také politický extremismus je tedy jevem pramenícím z ambivalentní přirozenosti člověka a stejně ambivalentní povahy sociálního a politického procesu. Jeho podstatným a charakteristickým rysem je inklinace zpochybnit existující hodnotový a normativní řád společnosti fiktivními, ideologickými či utopickými modely, prosazovanými proti uvedenému řádu zcela neadekvátními prostředky. Všude tam, kde je nám nabízen jednoduchý a jednoznačný recept skrze různé prostředky, včetně manipulace a teroru, jak definitivně uspokojit zájmy určité sociální skupiny, třídy, národa či rasy, všude tam lze nalézt politický extremismus (Fiala, 1998).

Zatímco demokratické síly vnímají cíl jako obzor, k němuž je možné se pouze přibližovat cestou sociálního vyrovnávání, politické extrémní síly takový způsob vyrovnávání odmítají, protože cíl, k němuž vede jediná cesta, se jim jeví být na dosah ruky. *„V tomto směru je lhostejno, zda projevy politického extremismu přicházejí zleva či zprava, neboť stejně jako heterogenní fašizující, rasově intolerantní, šovinistické, také ‚výsostně‘ sociálně mesianisticky laděné tendence mají nakonec pustošivé účinky.“* (Fiala, 1998, str. 23).

Politický extremismus je tedy sice problematickým průvodním jevem sociálního a politického procesu, zaznamenaným ve všech historických obdobích, nicméně tam, kde jeho projevy zcela chybí, jsou již na místě obavy ze společenské uniformity a stereotypie, nivelizující i samu lidskou spontaneitu. V takových případech může nabýt extrémních rozměrů i společenská apatie, jakou lze zaznamenat na půdě dlouhodobě etablovaných uzavřených politických systémů (Fiala, 1998). *„V tomto smyslu plní proto politický extremismus pro společenský vývoj nepostradatelnou motivační, dynamickou a komparativní funkci, neboť ve svých účincích působí jako provokující apel na angažovanost jednotlivců a společenských skupin, podněcuje sám sociální pohyb a umožňuje tak, aby v boji s ním si člověk mohl uvědomit, čím je, k čemu směřuje a jaké prostředky lze považovat za adekvátní k dosažení sledovaných cílů. Právě na svém postoji k projevům politického extremismu může každá otevřená společnost demonstrovat*

stupeň své vyspělosti. Nemá-li totiž lidský život pozbýt svůj smysl, potom je nezbytné žít — také — s politickým extremismem a v boji proti němu, aby se společnost nemusela utopit v již konstatovaném ‚moři konsenzu‘.“ (Fiala, 1998, str. 25)

Jeden z hlavních rozdílů, který lze v porovnání se současnou strategií vyrovnávání se s politickým extremismem zde vytyčit, je postoj. Zatímco prevence je dosud popoháněna pohledem na politický extremismus jako na jev společnosti nanejvýš nebezpečný a bojuje proti němu, teorie sociálního konfliktu nabízí pohled respektující politický extremismus jako nutnou součást společnosti, která může mít pro společnost produktivní význam, tak jako mají extremity ke svým stromům, a snaží se hledat cesty, jak s ním žít. Takovýto postoj nehledá patologické aspekty politického extremismu, nýbrž hledá ozdravné a růstové zdroje, ze kterých společnost může čerpat. Snaží se odhalit a pojmenovat onu možnost sociálního vývoje, který konstruktivním střetáváním těchto dvou sil může vzniknout. Hledáme, co nám tento konflikt může přinést, čím je politický extremismus nositelem a na kterou společenskou otázku implicitně odpovídá. Ptáme se po smyslu politického extremismu, tedy po tom, jakých hodnot v kontextu dané společnosti nejen nabývá, ale i jakých nabývat může. Vzhledem k tomu, že se tento vztah odehrává na poli hodnot, volím Homansovu **teorii výměny hodnot**, která nejenže dostatečně respektuje podmínky daného jevu, ale zároveň nabízí možnost jiného východiska pro prevenci politického extremismu, než dosud nabízí strategie boji proti extremismu MVČR, a to je hledání, jakým způsobem s ním také žít.

Teorie výměny hodnot je zaměřena na dyadickou interakci a vysvětluje sociální interakci jako vzájemnou výměnu hodnot, kdy lidé do interakcí s jinými lidmi vstupují s očekáváním uspokojení svých potřeb. Tento druh uspokojení může být chápán jako *„dosažení určité hodnoty, ať už je to příjemný smyslový zážitek, nebo hodnota takového druhu, jako je posílení pozitivního sebecítění dosažením úcty nebo uznání (ego-vztažné uspokojení)“* (Nakonečný, 2009, str. 87). Vzhledem k tomu, že v tomto případě nestavíme do dyády dvě osoby ale dvě navzájem propojené skupiny, vytyčení obecné teze nám postačí.

Odkrývání hodnot charakteristických pro danou kulturu, subkulturu či etnikum je typickým rysem antropologického/etnologického výzkumu, přičemž je *„problematika hodnot interpretována v souvislosti s kulturním dědictvím — co jsme*

zdedili a co je součástí národní paměti“ (Prudký, 2009, str. 127). Z důvodu mnohovýznamnosti a diferencovanosti hodnot, stejně tak jako z důvodu jejich propojení se subjektivními, skupinovými, kulturními i dalšími vlivy, jsou jako objekt zkoumání vlastně vhodnější pro kvalitativní výzkum, než pro kvantitativní. Pro tuto povahu hodnot však v jeho postupech nelze nalézt „jediný vhodný“ metodický aparát či obecněji uznávané konceptuální zakotvení (Prudký, 2009, str. 125). Mezi různými psychologickými koncepty hodnot, analytická psychologie, jako jedna z mála, nabízí pohled na hodnoty v kulturním kontextu a zároveň nabízí metody směřující k jejich bližšímu poznání.

Analytická psychologie C. G. Junga rozlišuje ve své psychologii kolektivní vědomí a kolektivní nevědomí. **Kolektivní nevědomí** je „*strukturální vrstva lidské psýché, která obsahuje kolektivní duševní obsahy – nepatří individuu, ale celému lidskému společenství či lidské rase obecně – archetypy*“ (Sharp, 2005, str. 73), přičemž **psýché** je „*totalita všech psychologických procesů, vědomých i nevědomých*“ (Sharp, 2005, str. 130). Kolektivní vědomí je pak souhrnem „*vědomého nebo alespoň zvědomitelného vědění, tradic, konvencí, zvyků, ideálů, hodnot, pravidel, norem, přesvědčení, a předsudků, podle kterých se orientuje lidská kolektivita*“ (Müller & Müller, 2006, str. 447). Vztah mezi nevědomím a vědomím je komplementární nebo kompenzační. Tento vztah vychází z předpokladů, že obsahy vědomí mají prahovou hodnotu a vše co ji nemá, se do vědomí nedostane (Jung, 1998). Psychologické zkoumání hodnoty Jung tak přirovnává k exaktnímu měření kvantity hodnoty ve fyzice s tím, že psychologie se zde musí přizpůsobit realitě vlastního předmětu a zaměřit se na hodnocení intenzity (Cakirpaloglu, 2009). Hodnotu Jung definuje jako „*energetické kvantitativní ocenění, která mohou přerůst v objektivní či subjektivní systémy*“, a tak označujeme obecné energetické napětí jako libido, které v oblasti vědomí nazýváme hodnotou. Proces, bohatý na svou intenzitu je často „přesycen libidem“ a stává se velice napjatým energetickým prouděním (Cakirpaloglu, 2009, str. 172).

Obsahy nevědomí se sdružují do energetických jader, které jsou silného emočního náboje seskupeného kolem archetypického jádra, takzvané **komplexy**, v jejichž formě pak obsahy nevědomí pronikají do vědomí, tzv. se konstelují. „*Každou konstelací komplexu je stav vědomí porušen. Jednota vědomí je prolomena a volní intence je více či méně znesnadněna nebo zcela znemožněna*“

(Jung, 2000, str. 246). Konstelovaný komplex si pak žije svým vlastním, výrazným afektem provázeným, nezávislým životem. Zároveň se ukazuje jako „*inkompatibilní s habituálním stavem vědomí nebo vědomým postojem*“ (Jung, 2000, str. 246). Charakterizuje ho „*velká vnitřní soudržnost, má svoji vlastní celost a mimoto disponuje relativně vysokým stupněm autonomie*“ (Jung, 2000, str. 247). Jung takto do vědomí konstelovaný komplex určuje jako „*citově zvýrazněný obsah*“, který je schopný přitahovat „*seskupení psychických prvků*“, jehož důsledkem jsou silné, hodnotami syčené prožitky a konání (Cakirpaloglu, 2009, str. 173). Energetickou kapacitu hodnoty kódovanou citově zvýrazněným obsahem navrhuje identifikovat pomocí tří postupů měření: měření výskytu asociací nebo obsahů, měření četnosti a intenzity rušivých charakteristik komplexu a měření síly afektivních a psychofyzických změn (Cakirpaloglu, 2009).

Je však třeba upozornit na to, že ačkoli Jungův zájem o hodnoty je realizován pomocí jejich začlenění do širšího kulturního, kolektivního rámce, zaměřením na subjektivní prožívání člověka pomocí nabídnutých metod se pohybuje na individuální rovině a v rámci skupiny se tyto metody nedají příliš realizovat. Něco však možné je. Jung pojmem **hodnotový náboj** charakterizuje energii z kolektivního nevědomí, kterou je možno uvolnit pomocí symbolu, přičemž symbol chápe jako „*slovo nebo obraz, který obsahuje něco více nežli očividný, přímý význam, který nikdy není přesně určen ani úplně objasněn*“ (2000 in Cakirpaloglu, 2009, str. 175). K hledání hodnotových nábojů symbolů nabývajících formy citově zvýrazněných obsahů, tedy např. slov či slovních spojení o vyšší míře četnosti, se nám nabízí metoda obsahové analýzy.

III. VÝZKUMNÁ ČÁST

4. Výzkumný problém, výzkumný cíl a výzkumné otázky

Ačkoli je odborníky, vzhledem ke komplexnosti jevu, poukazováno na nutnost multidisciplinárního přístupu, psychologie, jakožto jedna z disciplín, která se pokouší v mnoha společenských jevech nastítnit dynamiku problému a tak přispět k hlubšímu pochopení dané problematiky, nenabízí příliš mnoho ucelených příspěvků. Několikaletá tradice Ministerstva vnitra vyjadřovat se k politickému extremismu formou každoročních zpráv, které jsou rok od roku obsáhlejší a propracovanější spolu s politologickými poznatky formovaly současnou podobu prevence tohoto jevu. To je však zcela pochopitelný stav vzhledem k tomu, že ať už za tímto jevem hledáme cokoli, nelze opomenout skutečnost, že k manifestaci těchto hledaných významů dochází na půdě politického světa. Jen v posledních letech se k tomuto zdroji připojují sociologické a mediální analýzy.

Výzkumný cíl práce je v podstatě odpovědí na tento stav a jako významné kritérium provádí celou práci od počátku až do konce:

Cílem této práce je přispět k dosavadnímu poznání v oblasti daného tématu a rozšířit tak multidisciplinární přístup k politickému extremismu o pohled psychologický s následnou možností aplikace získaných poznatků se zvláštním zřetelem k oblasti prevence.

Cíl práce spolu s předešlou teoretickou analýzou mě dovedl až k teorii sociálního konfliktu, pro niž jako relevantní paralelu v psychologii volím Homansovu teorii výměny hodnot a výzkumný problém definuji takto:

Hodnoty v politicko-extrémistických textech.

Přičemž jako nejvhodnější koncept pro následnou práci s hodnotami se zde prosadil přístup analytické psychologie C. G. Junga, který se obrací k hodnotám i na kolektivní úrovni a na individuální úrovni nabízí metodu jejich zkoumání.

Z výzkumného problému následně ustanovuji tyto výzkumné otázky:

1. Jaké hodnoty lze identifikovat v pravicově-extrémistických textech?
2. Jaké hodnoty lze identifikovat v levicově-extrémistických textech?
3. Jaké souvislosti lze nalézt mezi odpověďmi na 1. a 2. výzkumnou otázku?

5. Metodologický rámec

Adekvátnost zvoleného přístupu k objektu zkoumání, z důvodu nižší „svázanosti“ teoretickými i metodologickými východisky kvalitního výzkumu, je zásadním požadavkem stejně tak, jako přesnost vymezení konkrétního postupu a techniky sběru dat, jež musí vykazovat vzájemné provázání (Prudký, 2009). Metodologický rámec výzkumu je plně vystavěn na zvolených teoriích a přizpůsoben tak, aby tuto vzájemnou provázanost vykazoval. Stávám se tak již na plno kutilem (bicolore), jak Lincolnová označuje kvalitativní výzkumníky, tedy jedním z těch, kteří *„jdou za určitým cílem a pro jeho dosažení jsou schopni použít jakékoli prostředky. Vymyslí si nové postupy a techniky, jen aby poznali, co si určili.“* (Švaříček, 2007, str. 30). Na základě výzkumných otázek volím typ výzkumu analýzy dokumentů a metodu obsahové analýzy. Metodu si však přizpůsobuji, tak aby co nejpřesněji odrážela zvolený koncept hodnot a mohla tak co nejpřesněji odpovědět na výzkumné otázky.

Metoda obsahové analýzy je známa již od středověku, kdy sloužila k odhalování tajemství skrytých ve svatých textech. Významného společenského uznání dosáhla však až v první polovině tohoto století, kdy se v USA a Velké Británii pomocí kvalitativní analýzy zjišťovalo z neurčitých náznaků v zisku, jaké plány se rodí v hlavách německých generálů. Obsahová analýza umožňuje tyto latentní informace učinit transparentními (Jonák, 1998). Obsahová analýza je velmi širokým spektrem dílčích metod a postupů sloužících k *„analýze jakéhokoli textového dokumentu s cílem objasnit jeho význam, identifikovat jeho stylistické a syntaktické zvláštnosti, případně určit jeho strukturu“* (Miovský, 2006, str. 238). Od dob středověku však obsahová analýza ve své dlouhé a bohaté historii prošla vývojem, ve kterém se postupně čím dál více zdokonalovala. Pro obsahovou analýzu je charakteristický vliv výzkumníka na proces zpracování a analýzy dat kvalitativními i kvantitativními metodami. Jednou z hojně užívaných podob v psychologii obsahové analýzy je ta, která vychází z B. Berelsona. Zaměřuje se na námět, obsah i formu

označením za základní výchozí kategorie, které po kategorizaci a klasifikaci následně analyzuje, statisticky zpracovává a zakončuje interpretací.

Náš postup bude však poněkud obrácený. Pro hledání hodnot v politicko-extrémistických textech nevytváříme žádné kategorie ani nepoužíváme již předem daný či vypracovaný seznam hodnot, které bychom v textu vyhledávali, následně analyzovali a statisticky zpracovávali a interpretovali. V souladu s Jungovým příspěvkem k hodnotám předpokládáme, že hodnota se vyazuje určitým hodnotovým nábojem, a že tento hodnotový náboj lze odhalit. Nalezení takového náboje by nás dovedlo k symbolu, který svým obsahem odkazuje na hodnotu. Jinak řečeno neurčujeme hlavní kategorie v dokumentu, ale necháváme samotný dokument, aby nám ukázal, které kategorie jsou pro něho důležité a s těmito kategoriemi dále pracujeme jako výchozími. Pro lepší pochopení zasadíme tento postup do rámců manifestní obsahové analýzy, která se zabývá povrchovými či explicitními obsahy a formami textu, a interpretativní obsahové analýzy, která zkoumá také významy implicitní v textu (Plichtová, 1996 in Miovský, 2006). Analýzu dokumentů tedy začneme manifestní obsahovou analýzou, která nám vytvoří data vhodná pro interpretativní část.

V první části se tedy soustředíme na hledání symbolů s nejvyšším hodnotovým nábojem. Jak píše Jung, symbolem může být v podstatě cokoli, v našem případě, kdy se zabýváme psaným textem, můžeme zvolit slovo či slovní spojení. Abychom dosáhli maximální míry flexibility, rozhodla jsem se nechat si vytvořit program na zakázku, který by zpracovával vzorek přesně tím způsobem, jakým chceme. Vzhledem k tomu, že máme k dispozici velké množství textů, které program zvládne zpracovat, zvolíme za jednotku slovo. Kontext těchto slov nevyhledáváme, ani je nedáváme dohromady se synonymy. Tím získáme poměrně snadno přehled o tom, nakolik je vhodné tento postup používat v psaném dokumentu.

Programová část byla vytvořena společností UAM Czech Republic, s.r.o. a jedná se o souhrn programů *Wget* a *Wcount*. Program *Wget* je volně dostupný software, který umožňuje stahovat obsah webových stránek v libovolném množství. K tomuto programu byl vytvořen program *Wcount*, který stažený obsah analyzuje a četnost slov exportuje do tabulky. Pomocí jazyka *XPath* program analyzuje jen ten obsah textu, který není fixní. To proto, aby nedocházelo k započítávání slov

z opakujících se částí webových stránek. Výstupem je seznam všech slov použitých v analyzovaném textu a četnost jejich výskytu (viz příloha). V těchto seznamech jsou však různé tvary stejného slova započítávány samostatně, a tak nám nezbyvá, než je seřadit podle abecedy, aby se tvary slov dostaly do ucelených skupinek a ty začít ručně sčítat. Tato metoda analýzy dat se nejvíce podobá metodě prostého výčtu s menší ruční „dodělávkou“. Vzhledem k tomu, že tento seznam z našeho výzkumného souboru čítá něco přes dva tisíce stran, máme co dělat.

Postupujeme takto: Procházíme seznam a hledáme místa s vysokou mírou četnosti. Tato míra se pohybuje spolu s množstvím projetych stran, až se nám podaří udělat si přibližnou představu o tom, kterou míru lze v seznamu považovat za dostatečně vysokou. Místa s vysokou mírou četnosti, řekněme tomu „trsy“, obsahují většinou podstatné jméno, kolem něhož se poskládala přídavná jména či příslovce od něho vytvořená. Tento trs pak spočteme a dostaneme konečnou míru četnosti daného slova. Takto postupujeme do vyčerpání dat. V hledání vynecháváme čísla, citoslovce, předložky, spojky, slova obsahující časovou míru jako např. dneska - dnešní, včera – včerejší. Výjimku v této skupině tvoří slova budoucnost a minulost, které jsem se nakonec rozhodla zahrnout jako otázky politické zaměřenosti. Do seznamu dále nezahrnuji slova, které odkazují k názvu politických seskupení, které jsou autorem analyzovaných textů, to jsou *komunisti* a *dělníci*. Ostatní slova z názvu, mládež či spravedlnost, do analýzy už zahrnuji. Nově vytvořený seznam srovnáme zpět dle míry četnosti a vybereme prvních dvacet z každého vzorku a vytvoříme seznam prvních dvaceti slov s nejvyšší mírou četnosti. Tedy seznam dvaceti nejvíce hodnotově nabitých symbolů. Tak bychom splnili první část analýzy.

6. Výběrový vzorek

Jaké texty vybíráme k analýze je v tomto případě ta nejdůležitější část výzkumu. Nejde však o výsledky, které by byly na výběru rozhodujícím způsobem závislé, tak jako o kritéria, dle nichž zvolíme, které texty jsou extremistické a které ne. Není tajemstvím, že skupiny běžně označované za extremisty se samy s extremismem nemusí nutně vždy ztotožňovat. Takovým příkladem je Antifa, která je v médiích a textech ministerstva vnitra běžně označována za extremistickou, ale sama se vůči extremismu vymezuje a odmítá zařazení do této skupiny. Vzhledem

k tomu, že cílem práce není hledat pravdu, nehledě na to že „pravda“ není zcela vhodné slovo v tomto rozporu, budeme respektovat nejasnost v tomto rozlišení a našim výběrem nebudeme označovat skupiny, jež „jsou extrémistické“ ale ty, které v našich kritériích splňují podmínky extremismu, ke kterým jsme došli v druhé části práci. Podmínky jsme získali analýzou poznatků příbuzných oborů o extremismu, které se věnují extremismu tradičně a dlouhodobě. Mohli bychom zde podotknout, že se jedná pouze o jednostranný pohled a že nenalezneme žádné studie o disonanci mezi vnímáním se jako extremisty a označováním za extremisty, pravdou však je, že přestože tyto poznatky jsou předávány pouze z jedné strany, u zdroje těchto pohledů stojí velmi často nestranný badatel, který nijak neměl v zájmu diskreditovat předmět zkoumání jako protivníka. Povahu takového bádání jsem přisoudila teorii sociálního konfliktu a tu jsem se také rozhodla zvolit jako zdroj kritéria pro výběr vzorku.

Jedná se tedy o výběr záměrný. Na počátku sem si volila všechna politická seskupení, která svými cíli i prostředky jdou proti stávajícímu systému. Taková politická seskupení jsem považovala za ty, jež se k politice vztahují primárně, to znamená, že politika systému je pro ně hlavním zaměřením. Tak jsem vyloučila například ekologický extremismus, jenž se vůči systému vymezuje negativně, ale minimálně ve stejné míře je kladen důraz na ekologii. Rozhodovat však o tom, které skupiny jdou a které nejdu proti systému, je otázka samotné jedné studie. A tak mé konečné rozhodnutí bylo zvolit ty skupiny, které jsou ministerstva vnitřem označované za extrémistické, tedy ty, které jsou systémem vnímány jako ohrožující. Podrobnější analýzou slova systém se tu nebudeme blíže zabývat a ponecháme ho v této laické podobě.

Kostky jsou vrženy takto: v souladu s teorií sociálního konfliktu stavíme na dvě konfliktní strany postoje ministerstva vnitra a skupin, jež jsou tímto postojem zasaženy. Nakolik jsou tyto skupiny skutečným nepřítelem státu nebo jen vytvářeným ponechme teď stranou. Výzkumný problém jsou pro nás hodnoty těchto dvou stran, přičemž v této diplomové práci se budeme zabývat stranou, jež je označována za extrémistickou. Důležitou poznámkou k volbě postojů ministerstva vnitra je, že tyto postoje a jejich výzkumné zpracování jsou právě zdrojem současné prevence extremismu a s přihlédnutím k našemu cíli, tedy vhodnou volbou.

Stejně tak snaha o využití v prevenci nám ovlivňuje volbu zdroje textů. Jako zdroj volím webové stránky spravované extrémistickými skupinami. Důvodem pro tuto volbu je internet jako převládající komunikační prostor mládeže. Důležité je podotknout, že v posledních měsících v oblasti politického extremismu nabývá na významnosti také sociální síť facebook, jejíž prostřednictvím dochází ke komunikaci a sdílení. Vzhledem však k úrovni zpracování webové problematiky extrémistických skupin ze strany Ministerstva vnitra ČR, která v současné době zatím jen na aktivity v sociálních sítích poukazuje, zůstávám u volby webových stránek těchto skupin.

Extrémistické skupiny jsou děleny na pravicové a levicové. Mým původním záměrem bylo analyzovat z každého směru troje webové stránky. Zahrneme-li však do analýzy všechny texty dostupné na webových stránkách, množství dat k ručnímu zpracování se nasčítá do takového množství, které jednotlivec nemůže zvládnout se zdravým rozumem. Stála jsem tedy před volbou, zda vybrat menší počet textů a soustředit se v analýze více kvalitativním směrem anebo zůstat u velkého množství dat a těžiště analýzy převážít směrem ke kvantitě. Protože množství analyzovaného textu zvyšuje validitu získaných dat, vytvářejících „autentický“, tedy samotným textem vytvořený, seznam hodnotově významných kategorií, volím možnost druhou. Tento stav bychom mohli přiblížit, s dostatečnou rezervou, současnému naplnění validity i důvěryhodnosti, dle Čermáka (2001 in Miovský, 2006). To, že se v kvalitativním přístupu doporučuje rezignovat na objektivitu, neznamená, že bychom se jí měli dobrovolně vzdávat, nabízí-li se nám. Takovéto rozhodnutí nám vytváří poměrně spolehlivou platformu pro další možné kvalitativní zkoumání.

Zvolíme si tedy jedny internetové stránky „zleva“ a jedny „zprava“. Zde záměrnost výběru dosahuje svého vrcholu. Rozhodovala jsem se mezi vybranými třemi webovými stránkami ministerstva vnitra. Z pravé strany to byly stránky www.zvedavec.org, www.svobodnyodpor.info a www.dsss.cz, a ze strany levé www.ksm.cz, www.antifa.cz a www.antikapitalista.cz (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010). Pro analýzu jsem zvolila stránky www.dsss.cz a stránky www.ksm.cz. Volba proběhla následovně: Stránky www.zvedavec.org nejsou domácí stránkou žádné domácí extrémistické skupiny, pouze se pravicově zaměřují (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010), čímž si z naší analýzy vysloužily propustku. Stejně tak propouštíme stránky www.svobodnyodpor.info, které vznikly teprve nedávno, po zrušení starého webu neonacistické scény

www.narodniodpor.cz a čítají tak velmi malé množství textů k porovnání s ostatními. Ze stejného důvodu zleva vyloučíme stránky www.antikapitalista.cz. A vzhledem k tomu, že www.antifa.cz obsahuje více textů, než všech pět ostatních dohromady, stává se poslední vyloučenou stránkou. Tak nám k analýze zbyly stránky www.ksm.cz a stránky www.dsss.cz. Stránky www.dsss.cz jsou spravovány Dělnickou stranou sociální spravedlnosti a čítají 860 článků, stránky www.ksm.cz jsou spravovány Komunistickou stranou mládeže a obsahují 684 článků. Všechny tyto texty podstoupíme analýze. Obdobím vzniku textů se nezabýváme, protože na této úrovni nás trendy nezajímají.

7. Výsledky

Zopakujme si, dle analytické psychologie C. G. Junga, že vše a jedině to, co se dostane do vědomí, má prahovou hodnotu. Pátráme-li po hodnotách, pak hledáme symboly, v našem případě slova, s nejvyšším počtem výskytu v textu. Takto, na základě kvantity identifikované energetické napětí ve vědomí, poukazujeme na hodnotu. Neznamená to, že jiné symboly by hodnoty nenabývaly, znamená to, že v kontextu zkoumaného materiálu, nabývají hodnoty nejvyšší a dle analytické psychologie odkazují k energetickým jádrům v nevědomí, k tzv. komplexům.

Podívejme se tedy, která slova vykazují nejvyšší počet výskytu v pravicově zaměřených textech, jinak řečeno:

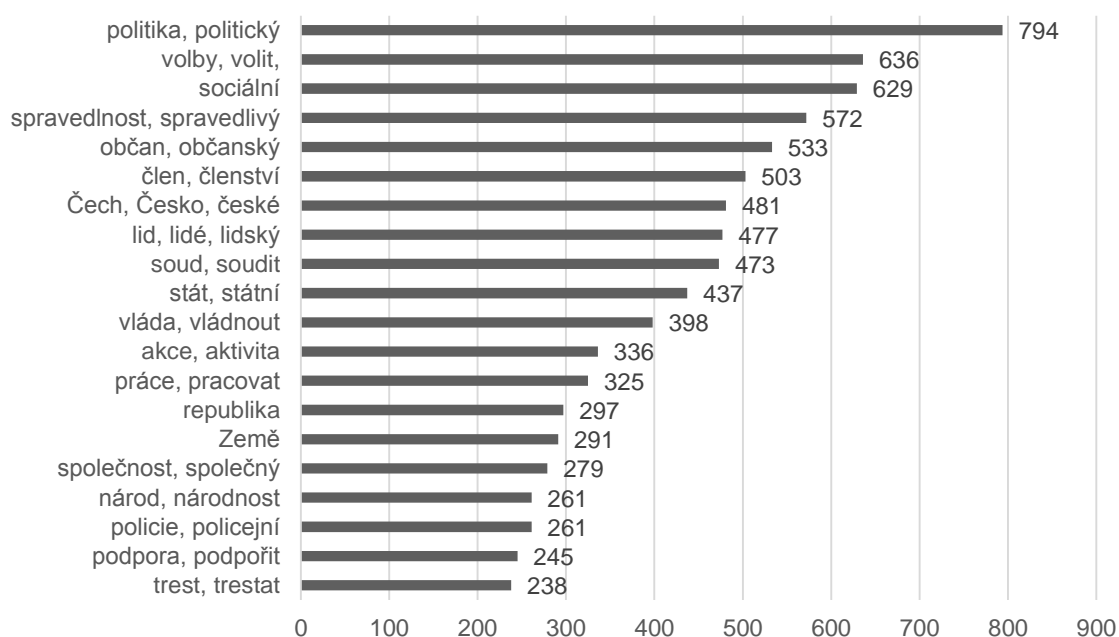
Jaké hodnoty lze identifikovat v pravicově-extrémistických textech?

V prvním sloupci vidíme vítězné hodnoty. Pro lepší vypovídající hodnotu jsou připsané jiné tvary slov tam, kde dosahovaly vysoké četnosti. Druhý sloupec je zaznamenaná konečná četnost a v sloupci třetím je četnost převedena do desetin promile.

	DSSS	n	‰
1.	politika, politický	794	55,425
2.	volby, volit,	636	44,396
3.	Sociální	629	43,907
4.	spravedlnost, spravedlivý	572	39,928
5.	občan, občanský	533	37,206
6.	člen, členství	503	35,112
7.	Čech, Česko, české	481	33,576
8.	lid, lidé, lidský	477	33,297
9.	soud, soudit	473	33,018
10.	stát, státní	437	30,505
11.	vláda, vládnout	398	27,782
12.	akce, aktivita	336	23,454
13.	práce, pracovat	325	22,686
14.	Republika	297	20,732
15.	Země	291	20,313
16.	společnost, společný	279	19,475
17.	národ, národnost	261	18,219
18.	police, policejní	261	18,219
19.	podpora, podpořit	245	17,102
20.	trest, trestat	238	16,614

Tabulka 1 Nejčetnější slova (DSSS)

Pořadí slov dle četností můžeme přehledně převést do grafu.

Graf 1 Nejčetnější slova (DSSS)

Tabulka nám ukazuje prvních dvacet slov, které se v analyzovaných textech objevují nejčastěji. Dosahují tedy nejvyššího hodnotového náboje v daném vzorku a můžeme je tak označit za hodnoty. Tabulka tak sama je odpovědí na naši výzkumnou otázku. Vzhledem k tomu, že během analýzy nebyly slučovány synonyma či nebyly prováděny žádné jiné kroky s daty, než slučování odvozených forem slov, která vykazovala vysoký počet výskytu, podívejme se na tyto výsledky blíže.

Slovo, které se postavilo do čela tabulky, nelze považovat za příliš velké překvapení, zkouáme-li *politický* extremismus. Ve skutečnosti bylo natolik nepřekvapující, že si málem zasloužilo z výsledků propustku, kdyby se v levicově zaměřených textech neobjevilo na nižší pozici. Vidíme zde, že kdybychom se zde věnovali slučování synonym, rázem bychom proměnili pořadí. Například slovo *sociální*, které se objevuje vysoko na třetí pozici, je synonymem ke slovu *společenský* a součtem jeho četnosti by se rázem vyšplhalo na první pozici. Je třeba brát také v úvahu, že slovo *sociální* se objevuje v samotném názvu webových stránek a strany, jíž tyto stránky náleží. Odtud by se dalo uvažovat na příčinu tak vysoké četnosti, nicméně jak uvidíme v odpovědi na druhou výzkumnou otázku, slovo *sociální* se vyskytuje vysoko i u www.ksm.cz, které ho v názvu nemá. Upustme tedy od interpretace na základě pořadí v této první „dvacítkě“ a podívejme se na ni jako na skupinu slov, která se kvalifikovala do druhého kola.

Stejně tak jako jsme si v první části vytvořili trsy na základě četnosti, zkusme zde vytvořit skupinky na základě společných témat. Vzhledem k tomu, že slova jsou si tematicky poměrně blízká, mohou se navzájem překrývat a zároveň nelze ani jedno slovo výlučně zařadit pouze k jednomu tématu, můžeme očekávat mnoho různých možností jak zkombinovat tyto slova. Tato skutečnost je lingvisticky nejenže zajímavá, ale poměrně snadno vysvětlitelná a v kontextu námi zvoleného teoretického rámce, v němž se pohybujeme, nabitá potenciálem k složitějším interpretacím a tedy vhodnější ke kapitole s názvem diskuze. Zůstaňme prozatím u jednodušší analýzy dat interpretovaných v kontextu teorie sociálního konfliktu (viz kapitola 4.2):

- (A) Můžeme si v tabulce všimnout slov, které v sobě zahrnují či přímo odkazují na skupinu lidí provázanou vzájemnými vztahy: *lid, společnost, národ*.
- (B) Stejně tak člověka, jež tuto vztažnost implicitně zahrnuje: *občan, člen, Čech*.
- (C) Tato vztažnost může být také směřována ke slovům *země, republika, stát*.
- (D) Slovo *politika* zde patří bezpochyby k centrálním pojmům a k jeho významu ve vztahu k ostatním uvedme, že vše souvisí se vším.
- (E) *Volby, volit* pojednávají o tom jakým způsobem (B), jež pochází z (A), může působit na (D), a tak ovlivňovat (C).
- (F) *Akce, aktivita a podpora* vyjadřují náboj tohoto vztahování se. Aktivní vztah ve formě (E) lze také vyjádřit slovem zúčastněný, tedy participující.
- (G) *Spravedlnost, trest, policie, soud, práce* pak můžeme považovat za významný obsah, zdroj či důsledek tohoto vztahování se. Bližší interpretace této skupinky by měla být podložena přesnější kvalitativní analýzou, kterou bychom se vrátili do textu a vyhledávali kontexty v samotném textu a/nebo do lingvistické analýzy slov. Vzhledem k tomu, že to v plánu nemáme, necháme ji tu poněkud chudě stát tak, jak je.

Zkusme tyto vztahy stručně vyjádřit:

Participace (E+F) člověka (B) z lidu (A) na podobě (G) státu (C) prostřednictvím politiky (D)

Tato věta by se dala také zjednodušeně vyjádřit jako **vláda lidu**.

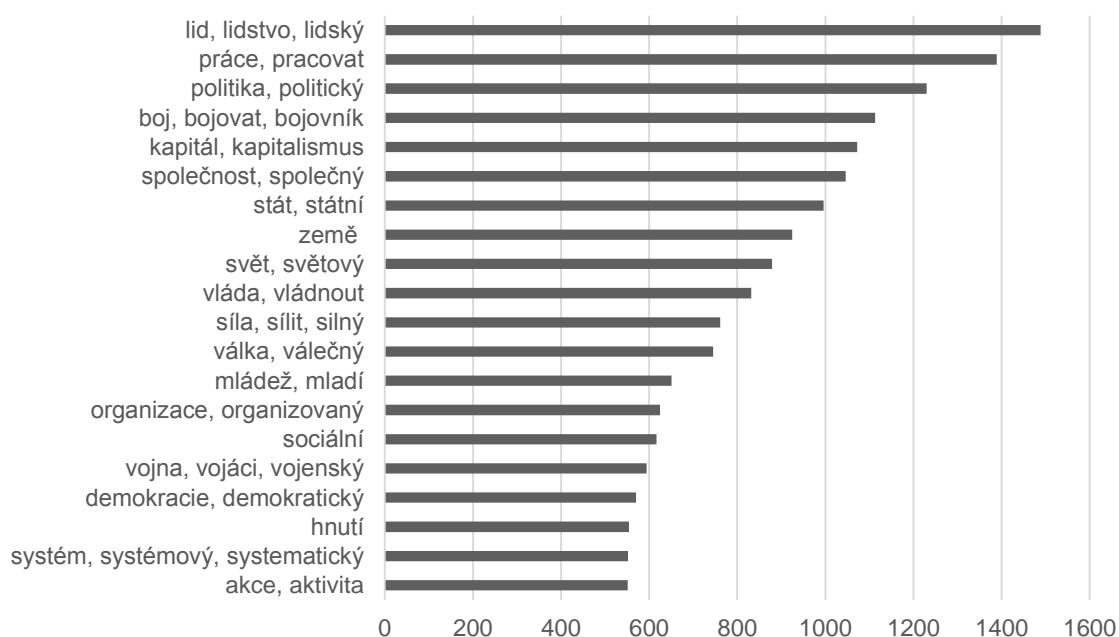
Jaké hodnoty lze identifikovat v levicově-extrémistických textech?

Odpovídáme takto:

	KSM	n	‰
1.	lid, lidstvo, lidský	1489	39,941
2.	práce, pracovat	1389	37,259
3.	politika, politický	1230	32,994
4.	boj, bojovat, bojovník	1113	29,856
5.	kapitál, kapitalismus	1072	28,756
6.	společnost, společný	1046	28,058
7.	stát, státní	996	26,717
8.	země	925	24,813
9.	svět, světový	879	23,579
10.	vláda, vládnout	832	22,318
11.	síla, sílit, silný	761	20,413
12.	válka, válečný	745	19,984
13.	mládež, mladí	651	17,463
14.	organizace, organizovaný	625	16,765
15.	Sociální	617	16,551
16.	vojna, vojáci, vojenský	594	15,934
17.	demokracie, demokratický	570	15,290
18.	Hnutí	554	14,861
19.	systém, systémový, systematický	552	14,807
20.	akce, aktivita	551	14,780

Tabulka 2 Četnost slov (KSM)

Výsledky ukážeme opět v grafu:

Graf 2 Četnost slov (KSM)

V tabulce hodnot levicově zaměřených textů nemáme o moc málo možných způsobů, jak si slova poskládat. A tak zvolme obdobný způsob jako u pravicově zaměřených textů:

- (A) Velké množství nám opět zabírají skupiny lidí, provázaných vzájemnými vztahy: *lid, společnost*
- (B) Na druhé straně opět nalezneme *system, vláda, země, stát*.
- (C) Jako spojující článek mezi (A) a (B) vkládáme *hnutí a organizace*, které zde vnímáme jako skupinu pocházející z (A) tvořenou však už i formálními vztahy.
- (D) Vztah mezi (A) a (B) pomocí (C) probíhá formou: *vojna, válka*.
- (E) A to v míře významu slov *boj, síla, akce, aktivita*.
- (F) Tento proces se opět pohybuje na půdě významu slova *politika*.
- (G) A nabývají v něm na významu tyto hodnoty: *demokracie, kapitalismus, svět, mládež, práce*.

Zde poslední skupina vznikla vyloženě jako nezařazený, ne však nezařaditelný zbytek a tak je třeba ji také chápat. Například slovo mládež, které dosáhlo vysoké četnosti, což zřejmě také souvisí s názvem webových stránek, které daná strana spravuje a má je v oficiálním názvu, lze velmi snadno zařadit jak do skupiny (C) tak do skupiny (A), proto slovo ponecháváme ve skupině (G). Stejně jako demokracie je formou vlády tak i mládež je část lidu či stavebním kamenem hnutí. Podobně, ač převráceně, je na tom slovo svět, to se k ostatním vztahuje pro změnu nadřazeně. A tak jako v pravicových textech se v této skupině objevují slova, která zařadit bez hlubší analýzy není příliš vhodné.

Podívejme se, co nám vyšlo tentokrát:

Atak (D+E) skupiny (C) z (A) na podobu (G) státu (B) prostřednictvím politiky (F).

Revoluce se zde jeví jako vhodný adept na pojmenování tohoto stavu.

Všimněme se, že v pravicových textech vidíme důraz na jednotlivce, jenž se jako součást společnosti specifickým způsobem vztahuje k systému, zatímco v levicových textech na tomto místě nalezneme skupinu. Stejně tak způsob vztahování je odlišný, dalo by se říci opačný. Zatímco tento vztah v pravicových textech lze interpretovat jako participující, v levicových textech jako systém

atakující. Poslední skupina, obsahuje v obou případech slova, které by bylo třeba dále analyzovat, nicméně je zde interpretujeme jako obsah tohoto vztahu. Tyto skupiny jsou od sebe zcela odlišné, kromě jediného slova — práce. Tak už jsme postupně začali odpovídat na třetí výzkumnou otázku:

Jaké souvislosti lze nalézt mezi odpověďmi na 1. a 2. výzkumnou otázku?

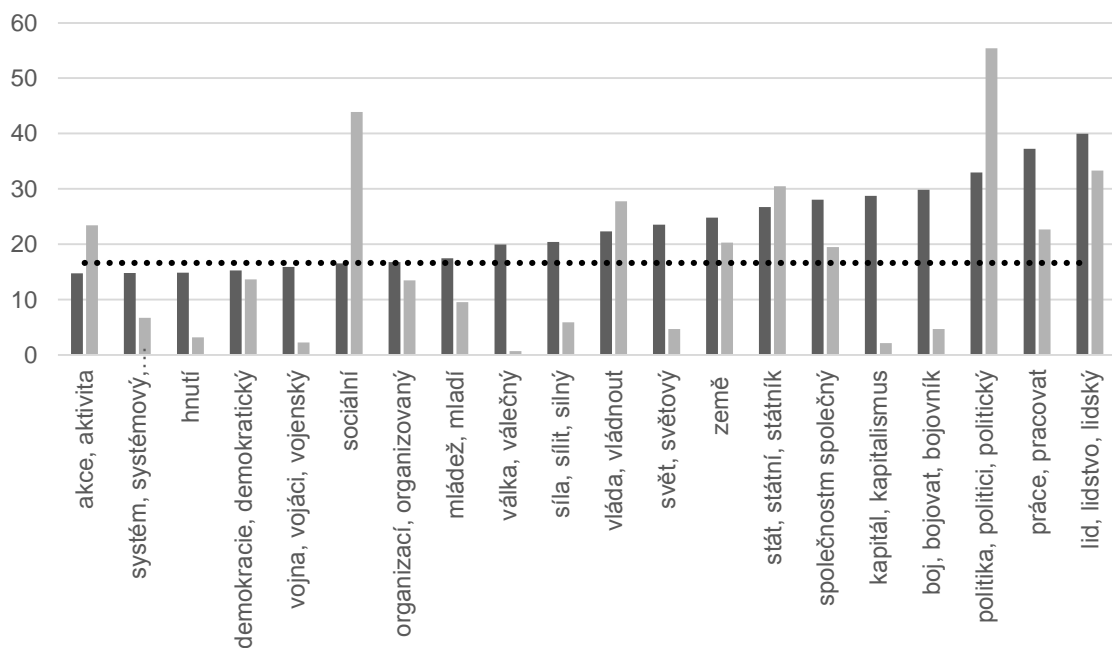
Podívejme se na souvislosti mezi hodnotami identifikovanými v pravicových textech a hodnotami identifikovanými v levicových textech trochu blíže. Výsledky porovnáváme takto: Hledáme, jaké četnosti dosahuje prvních dvacet hodnot z pravicového vzorku v levicovém vzorku a opačně. Začneme zjišťováním, jak často se zjištěné hodnoty v levicových textech objevují v textech pravicových.

Výsledky nabízíme v tabulce. V prvním sloupci vidíme zjištěné hodnoty u levicově zaměřených textů a jejich relativní četnost výskytu v druhém sloupci. Relativní četnosti těchto hodnot vyhledaných v pravicově zaměřených textech uvádíme ve třetím sloupci. Poslední sloupec nás upozorňuje na to, zda se vyhledaná hodnota zároveň objevuje v prvních dvaceti hodnotách pravicového textu či zda dosáhla jiného významnějšího pořadí.

		KSM	DSSS	
1.	lid, lidstvo, lidský	39,941	33,297	8.
2.	práce, pracovat	37,259	22,687	13.
3.	politika, politici, politický	32,994	55,425	1.
4.	boj, bojovat, bojovník	29,856	4,677	
5.	kapitál, kapitalismus	28,756	2,164	
6.	společnost, společný	28,058	19,475	16.
7.	stát, státní, státník	26,717	30,505	10.
8.	země	24,813	20,313	15.
9.	svět, světový	23,579	4,677	
10.	vláda, vládnout	22,318	27,782	11.
11.	síla, sílit, silný	20,413	5,933	
12.	válka, válečný	19,984	0,698	
13.	mládež, mladí	17,463	9,563	
14.	organizací, organizovaný	16,765	13,472	29.
15.	Sociální	16,551	43,907	3.
16.	vojna, vojáci, vojenský	15,934	2,304	
17.	demokracie, demokratický	15,290	13,681	28.
18.	Hnutí	14,861	3,211	
19.	system, systémový, systematický	14,807	6,701	
20.	akce, aktivita	14,780	23,454	12.

Tabulka 3 Srovnání četnosti slov (KSM u DSSS)

A rozšíříme přehlednost v grafu:

Graf 3 Srovnání četnosti slov (KSM u DSSS)

Tečkovaně označená linie označuje dolní hranici četnosti u prvních dvaceti zjištěných hodnot v pravicově orientovaných textech. To znamená, že světlé sloupečky hodnot, které linii překročily, jsou zároveň prvními dvaceti hodnotami u pravice.

Můžeme si tyto hodnoty rozdělit na tři kategorie:

1. Hodnoty, které jsou ve skupince prvních dvaceti hodnot jak u levice, tak u pravice:

politika, sociální, lid, stát, vláda, akce, práce, země, společnost.

2. Hodnoty, které skončily těsně pod čarou, tedy nekvalifikovaly se do první „dvacítky“, ale jejich význam není zanedbatelný:

organizace, demokracie.

3. Hodnoty, které se ve vztahu k výchozí dvacítkce svou četností jeví zcestně, tedy svým výskytem v textu nepřesahují pět desetin promile:

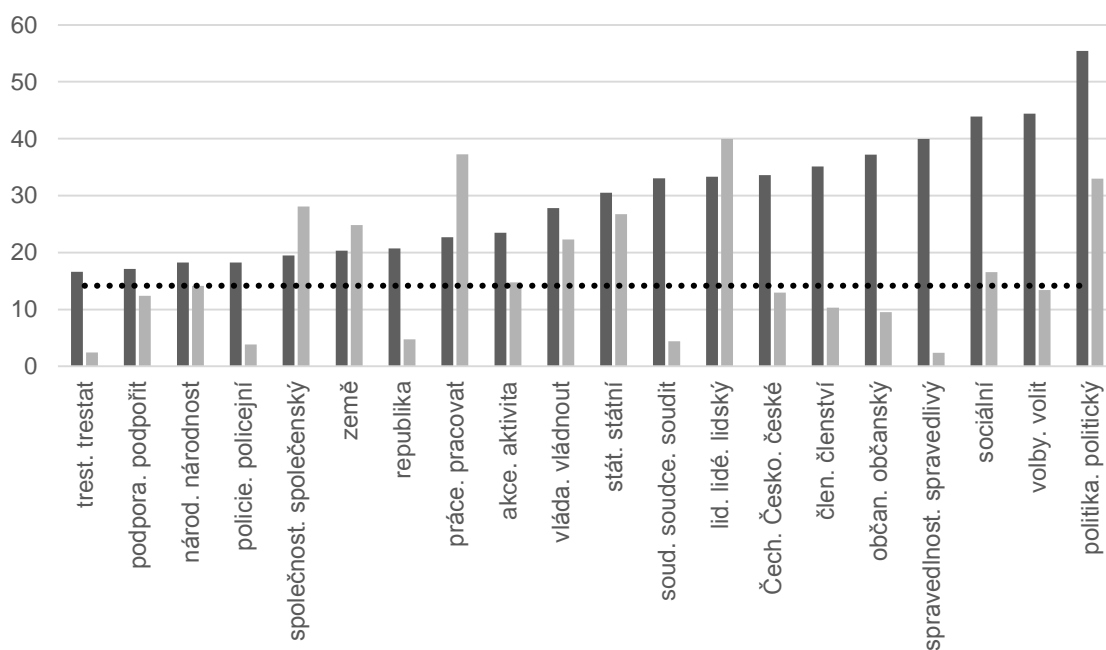
hnutí, vojna, válka, svět, kapitalismus/kapitál, boj.

To samé uděláme z opačné strany. Vyhledáme četnost prvních dvaceti slov z pravicových textů v těch levicových.

		DSSS	KSM	
1.	politika, politický	55,425	32,994	3.
2.	volby, volit	44,396	13,412	25.
3.	sociální	43,907	16,551	15.
4.	spravedlnost, spravedlivý	39,929	2,387	
5.	občan, občanský	37,206	9,523	
6.	člen, členství	35,112	10,301	
7.	Čech, Česko, české	33,576	12,956	28.
8.	lid, lidé, lidský	33,297	39,941	1.
9.	soud, soudce, soudit	33,018	4,426	
10.	stát, státní	30,505	26,717	7.
11.	vláda, vládnout	27,782	22,318	10.
12.	akce, aktivita	23,454	14,780	20.
13.	práce, pracovat	22,687	37,259	2.
14.	republika	20,732	4,775	
15.	země	20,313	24,813	8.
16.	společnost, společenský	19,475	28,058	6.
17.	národ, národnost	18,219	14,136	21.
18.	policie, policejní	18,219	3,863	
19.	podpora, podpořit	17,102	12,420	31.
20.	trest, trestat	16,614	2,441	

Tabulka 4 Srovnání četnosti slov (DSSS u KSM)

Tabulku opět převedeme do grafu:

Graf 4 Srovnání četnosti slov (DSSS u KSM)

I zde v prvním sloupci nalezneme prvních dvacet hodnot identifikovaných v pravicových textech, jejichž četnost je převedena na desetiny promile a uvedena v druhém sloupci. V sloupci třetím pak vidíme, jak si tyto hodnoty vedou v levicově zaměřených textech a ve sloupci čtvrtém případně jejich pořadí.

A postupujeme stejně. Pomocí tečkované linie označující spodní hranici četnosti prvních dvaceti hodnot levicových textů rozdělíme hodnoty do tří skupin:

1. Hodnoty, které jsou ve skupince prvních dvaceti hodnot jak u levice, tak u pravice:

akce, sociální, vláda, země, stát, společnost, politika, práce, lid.

2. Hodnoty, které skončily těsně pod čarou, tedy nekvalifikovaly se do první „dvacítky“, ale jejich význam není zanedbatelný:

volby, Česko/český, národ, podpora/podpořit.

3. Hodnoty, které se ve vztahu k výchozí dvacítky svou četností jeví zcestně, tedy svým výskytem v textu nepřesahují pět desetin promile:

spravedlnost, soud, republika, policie, trest.

Když se podíváme na společně se vyskytující hodnoty, zjistíme, že to je nejobsáhlejší kategorie. Pravicové a levicové texty mají z dvaceti nejčastěji se vyskytovaných slov, v našem případě hodnot, devět stejných. To je téměř půlka. Tato kategorie vykazuje jak pro levicovou tak pravicovou extremistickou stranu totožnost v základních hodnotách téměř z půlky a opět se nám je nabízí poskládat do vztahu, do kterého jsme poskládali hodnoty v analýzách levicových a pravicových textech zvlášť.

Lid $\overline{\text{akce}}$ **stát** v rámci a prostřednictvím **politiky**; obsahem vztahu: **práce**.

Druhá kategorie zaobluje ostrost jednotlivých interpretací u pravicově zaměřených a levicově zaměřených textů zvláště. Když například interpretujeme identifikovaný vztah levice k systému jako atakující, je třeba brát v úvahu, že slovo volit, na základě něhož jsme vztah pravice označili naopak jako participující, má poměrně vysoký výskyt v textu i u levicově zaměřených textů a snižuje tedy ostrost takovéto interpretace. Zajímavé je, že slova *síla*, *boj*, na základě kterých jsme vztah levice interpretovali jako atakující, v textech pravicových spadají do třetí kategorie. Tento stav bychom mohli přisoudit přizpůsobování se pravicově zaměřených textů „cenzuře“ ministerstva vnitra.

Kategorie třetí tak odkazuje na to co je pro danou stranu specifické, tedy to čím se od sebe na této úrovni analýzy zásadně odlišují pravicově zaměřené texty od těch levicových. Výjimku zde tvoří hodnota *práce*. Zamyšlení se nad tímto výsledkem však už ponechejme do diskuze.

8. Diskuze

Chceme-li pátrat po možných příčinách takovýchto výsledků, musíme se zamyslet už nad kritérii, dle kterých jsme vyhledávali slova s nejvyšší četností. Už jenom ta skutečnost, že část vyhledávání probíhala ručně a to v seznamu, který čítal přes dva tisíce stran, odkazuje na možné chyby. Je snadné v takovémto textu přehlédnout slovo, obzvláště dosahují-li jeho ohnuté tvary v textu velkého rozptylu. Důležité upozornění, že slučování slov do jednoho trsu probíhalo na základě jednoho podstatného jména a jeho ohnutých tvarech, ne na základě kořene, vypovídá o dalších nepřesnostech. Zřetelným obrazem toho, co by mohla způsobit jinak postavená kritéria, je pozice slova *sociální* v tabulkách, jehož sloučení se synonymy by mohlo zřetelně zatočit pořadím. Kořeny jsem se nezabývala, protože na takový druh analýzy je potřeba podrobnější znalost lingvistiky, v nejlepším případě pomoc odborníka, který by nám pomohl se blíže se soustředit na souvislosti mezi hodnotami a jazykem. Potíže během zařazování slov do určitých kategorií nám totiž napovídají, že zabývat se touto problematikou není zcela zcestné. To, že slova byla v takové blízkosti, že zvolená možnost jejich kombinace nebyla jediná, vypovídá o blízkosti nejen sémantické části slov, ale také o jejich etymologické blízkosti. Jinak řečeno, slova jsou si podobná jak na povrchu, tedy to co označují tak i v hloubce, to odkud pocházejí, tzv. „pravdivý smysl“ slova.

Zasadíme-li výsledky do kontextu teorie sociálního konfliktu, narazíme na pár zajímavých poznatků. Mohli bychom říci, že teorie sociálního konfliktu se ukázala jako vhodná volba. Když jsme redukovali hodnoty jen na ty společné levé i pravé straně, jejich poměrně velký počet nám umožnil z něj vytvořit nejen seznam hodnot, ale i zasadit tyto hodnoty znovu do vztahů, které jsme použili jak v seznamu levicových hodnot, tak v seznamu těch pravicových zvlášť a interpretovat v kontextu teorie sociálního konfliktu. Zmiňuje-li se teorie o bezvýznamnosti zaměření zleva či zprava extremistických subjektů, aspoň v konečném důsledku, poznatek, ke kterému jsme došli, hraje ve prospěch této teorie. Budeme-li zaujímat postoj k výsledkům v souladu s touto teorií, tedy jako k prostoru sociálnímu vývoji, pravděpodobně bychom se museli zaměřit na hodnoty zařazené ve skupině (G) v obou seznamech (viz výše). Tato skupinka odpovídá třetí kategorii společných hodnot, tedy těch hodnot, které se v levicovém a pravicovém extremismu výrazně liší. Výjimku zde tvoří hodnota *práce*. Mohli bychom tak mluvit o nutnosti sociálního vývoje v oblasti práce, protože jako jediná hodnota zařazená do kolonky (G) se objevuje v obou vzorcích na vysoké úrovni. Ostatní lze přisoudit specifčnosti obsahu jednotlivého směru. Pravicová strana akcentuje *soud, trest, policie*, které lze zahrnout pod hodnotu *spravedlnost*. Levicová strana pro změnu akcentuje hodnoty *mládež, osobní vlastnictví* či *svět*. Toto vše lze považovat za hodnoty, dle teorie sociálního konfliktu, jimiž je otřásáno a jež podléhají sociálnímu vývoji a/nebo jsou k němu určeny.

Zde bychom se mohli věnovat chvíli prevenci. Jsou-li tyto hodnoty aktuální, určené k vývoji, místem kde politický extremismus právě působí, pak by měly tyto hodnoty být součástí prevence na školách. Budeme-li zde považovat za stěžejní hodnotu *práce* a rostoucí nezaměstnanost, pak je otázkou nasnadě, zda jsou studenti ve školách připravováni na tuto životní oblast. A tak bychom mohli pokračovat. Zde se nabízí možnost aplikace poznatků v prevenci. Zjištěné výsledky by se mohly porovnat s aktuálním stavem prevence, na začátek by bohatě stačila komparace významnosti takových hodnot v extrémistických textech a náplni prevence na školách.

Přímo navažme na teorii výměny hodnot. Nejenže ji můžeme použít obdobným způsobem jako teorii sociálního konfliktu, tedy říci, že prostřednictvím zjištěných hodnot dochází k hodnotové výměně mezi stávajícím systémem a

extremistickou skupinou, ale také ve vztahu mladých lidí, jež k politickému extremismu tíhnou. Jak říká Homansova teorie hodnot, lidé do interakcí s jinými lidmi vstupují s očekáváním uspokojení svých potřeb. Zde by se měl význam porovnání hodnot extrémistů s prevencí na školách akcentovat.

Jednu zvláštnost však nelze opominout. Jeden ze tří principů, jež jsme v druhé části práce vytyčili, je *vázanost na systém ve snaze tento systém odstranit*. Podíváme-li se však na výsledky analýzy u pravicově zaměřených textů tento vztah spíše naznačuje participaci než útok, který byl příznačný pro stranu levicovou. Tím nám ovšem nesplňuje podmínky extremismu, které jsme si vytyčili. Vzhledem k tomu, že volbu souboru jsme nechali na systému, který tyto subjekty tak vnímá, narážíme na zvláštní druh disonance. Identifikovat tuto disonanci blíže by na této úrovni poznatků byly pouhé dohady, můžeme tak pouze říci, že zatím co jsou autoři stránek www.dsss.cz považováni za politické extrémisty, základní hodnoty v jejich textech interpretované ve zvoleném kontextu, tomu neodpovídají. Ba co víc, větou, kterou jsme se snažili tyto hodnoty vyjádřit, včetně jejího heslovitého zkrácení, spíše odkazují na základní definici demokracie. Možnou příčinou tohoto výsledku je chybná teoretická analýza anebo nedostatečná zvolená teoretická východiska, v jejímž kontextu jsou výsledky interpretovány. Stejně tak samozřejmě může jít o nepřesnosti během analýzy dat.

Tak se dostáváme k možným chybám a nepřesnostem. Od počátku práce je kladen největší důraz na kontinuitu, téměř bychom mohli říci, že je stěžejním bodem této práce. V mnoha probádaných oblastech psychologie je to něco, čím se není třeba tolik zabývat, protože teorie se vyvíjejí v souvislosti s ostatními (ať už návazností nebo vymezením nebo vymezením se vůči nim). Provázanost je tak nutné dodržet pouze v textu, ne mezi samotnými teoriemi. Zde však bylo důležité udržet vzájemnou provázanost nejen teorií, ale i užitých metod. Můžeme si všimnout, že přestože výzkum typově zařazují pod analýzu dokumentů a tvrdím, že používám metodu obsahové analýzy, ve skutečnosti to, co jsme s daty provedli, bychom mohli zařadit někam do prostoru mezi obsahovou analýzou dokumentů a zakotvenou teorií. K povšimnutí je také nejednotná terminologie a další nepřesnosti ve výzkumné části. Chtěla bych zde říci, že tento stav je z velké části záměrný. Zasazovat tyto poznatky do jasného metodologického rámce předčasně by mohlo být kontraproduktivní pro vývoj této práce. Ač se může jednat o základní maličkosti,

ustupují jim ve prospěch „vykrytalizování“ práce, tak aby sebemenší vývojový potenciál nebyl zachycen v nehybné struktuře či třeba jen neodváděl pozornost od jádra práce. Stejný smysl má konečné rozhodnutí nezahrnovat na této úrovni zahraniční zdroje. Zahraniční pojednání o extremismu se liší stát od státu a vzhledem k vymezeným principům extremismu je vhodné začít analýzou toho, co je „doma“, a teprve poté tyto poznatky začít porovnávat s těmi ze zahraničí. Doporučená zahraniční literatura uvedená v zadání práce se zabývala příliš specifickými tématy a rozdíl mezi definicemi extremismu zahraničních publikací nemá příliš význam zde analyzovat, když tato analýza byla provedena v české publikaci „Politický extremismus a radikalismus v České republice“ a je textem diplomové práce ve zkrácené formě zprostředkována. Uvedená zahraniční literatura je však už přímo nutným východiskem budoucích kroků. Přestože takovéto rozhodnutí je pro diplomovou práci závažné, umožnilo mi tyto kroky velmi dobře rozpoznat:

Do budoucna by bylo vhodné se zaměřit na vylepšení analýzy textových dokumentů pomocí poznatků z lingvistiky a výsledky z takové analýzy porovnat s výsledky analýzy dosavadní prevence na školách. Podrobněji se pak zaměřit na výsledky pravicově orientovaných textů, a zabývat se tím, jak je možné že by politický extremismus nespĺňoval podmínky politického extremismu a přesto jím stále byl. Jako vhodná teorie na pomoc se jeví teorie analytické psychologie a teprve v této fázi vidím jako nezbytnou součást zahrnutí zahraničních analýz pravicově-extremistických textů.

9. Závěr

Analyzováno bylo 1544 textů webových stránek www.ksm.cz a www.dsss.cz. Výsledky poukazují na významnou míru (9 z 20 hodnot) shody mezi hodnotami identifikovanými v extremistických textech pravicových a v textech levicových. Jako významná hodnota v kontextu sociálního vývoje jak textů pravicových tak levicových vyšla hodnota „práce“. Zjištění, že výsledky z pravicově zaměřených politicko-extremistických textů nenapĺňují kritéria politického extremismu, získané pomocí teoretické analýzy, je nutné rozvést a podrobněji rozpracovat.

Souhrn

Politický extremismus jako aktuální problematika současnosti byla po dlouhou dobu tématem pouze politologie. V současné době je však již středem mnoha různých společenských odvětví, které se snaží přispívat k tomuto rostoucímu jevu ve společnosti. Psychologických studií je však stále pomálu a tak se touto prací, se snahou dovědět něco blíže o tomto jevu z perspektivy psychologie, pouštíme do tohoto nelehkého úkolu.

V současné době aktuální oblastí psychologie nejbliže politickému extrémismu je teorie *hate crimes*, tato teorie se však soustředí jen na malou oblast v rámci politického extremismu – a to jsou kriminální činy politických extrémistů. Z toho důvodu hledáme v psychologii další oblasti, které by byly k tématu relevantní. Postupně však narážíme na problémy volby výchozí teorie pro výzkum, která pramení z všeobecně známých obtíží definovatelnosti pojmu. Tak nelze najít žádnou oblast psychologie, o kterou bychom mohli teorii opřít. Vzhledem k faktu, že teoretická východiska jsou nezbytným předpokladem kvalitních výzkumů a následně aplikovatelných poznatků, neexistence vymezení samotného pojmu má za následek, že není zcela jasné, jak se k danému jevu stavět, jak koncipovat strategii uchopení problému, jaké cíle si vytyčit a jaké metody použít.

Na základě svědectví existence extremismu v historii, drží se práce čistého faktu, že extremismus jest a jest způsobem specifickým a jedinečným a pouští se tak do hledání vhodné teorie pomocí fenomenologického přístupu. Tedy hledání principů extremismu, které lze objevit jak v historii, tak v současné době. Vzhledem k tomu, že práce nemůže poskytnout prostor vyčerpávající historické analýze jevu, pátráme po stálých znacích extremismu v příbuzných oblastech, které tyto znaky zachycovaly ve svém kontextu. Výsledkem fenomenologické analýzy je objevení třech základních principů jevů, které se jeví jako neměnné. Je to vázanost na systém ve snaze jej odstranit, proměnlivost v čase a specifčnost obsahu. Při hledání vhodné teorie hledáme teorii, která tyto principy obsahuje. Jako nejvhodnější teorie se jeví teorie sociálního konfliktu, jejíž nalezenou paralelou teorií výměny hodnot přemosťujeme do oboru psychologie. Analytickou psychologii C. G. Junga volíme jako výchozí koncept hodnot z důvodu nabízené metody pro jejich výzkum a pro zahrnutí pohledu na hodnoty kolektivní povahy.

Výzkumný problém definujeme jako hodnoty v politicko-extremistických textech a výzkumné otázky ustanovujeme tři: Jaké hodnoty lze identifikovat v pravicově-extremistických textech? Jaké hodnoty lze identifikovat v levicově-extremistických textech? Jaké souvislosti lze nalézt mezi odpověďmi na 1. a 2. výzkumnou otázku? Typ výzkumu je analýza dokumentů s využitím metody obsahové analýzy.

Pro analýzu jsme zvolili jedny webové stránky levicově zaměřené a jedny pravicově zaměřené. Volba proběhla záměrně na základě Výroční zprávy o extremismu a strategie boje proti extremismu z roku 2010. Analyzované texty byly z webových stránek www.ksm.cz a www.dsss.cz. Dohromady se jedná o 1544 textů. Pomocí programu a jednoduchou manuální činností jsme vygenerovali dvacet hodnot ke každému webu a došli jsme k těmto výsledkům:

Hodnoty identifikované v levicových textech jsou: *lid, práce, politika, boj, kapitál, společnost, stát, země, svět, vláda, síla, válka, mládež, organizace, sociální, vojna, demokracie, hnutí, systém a akce.*

Hodnoty identifikované v pravicových textech jsou: *politika, volby, sociální, spravedlnost, občan, člen, Čech, lid, soud, stát, vláda, akce, práce, republika, země, společnost, národ, policie, podpora, trest.*

Hodnoty byly uvedeny do vztahů v souladu s teorií sociálního konfliktu a do prostoru sociálního vývoje byly zařazeny hodnoty *svět, mládež, kapitál, demokracie, práce* z levicových textů a *spravedlnost, trest, soud, práce* z pravicových textů.

V odpovědi na třetí výzkumnou otázku jsme došli k výsledku, že devět z dvaceti hodnot je zastoupeno jak mezi identifikovanými hodnotami v levicových textech tak mezi těmi z pravicově zaměřených textů. Jedná se o hodnoty *akce, sociální, vláda, země, stát, společnost, politika, práce, lid*. Téměř půlka seznamu hodnot je tedy totožná. Tyto hodnoty jsme opět poskládali do vztahu dle teorie sociálního konfliktu a jako jedinou společnou hodnotu prostoru možnosti sociálního vývoje jsme identifikovali práci.

V interpretacích výsledků pravicových hodnot jsme také narazili na zvláštnost, že nesplňují jedno z nalezených základních kritérií extremismu, a to vázanosti na systém ve snaze tento systém odstranit. Pravicově orientované texty se po analýze

jeví v tomto vztahu jako participující. Výsledek poukazuje na možnou nedostatečnost teoretické analýzy anebo nedostačující zvolený teoretický kontext interpretace.

Zdrojem omezení výsledků a samotné práce považujeme zpracování a analýzu dat. Vycházeli jsme z velkého počtu textů, to ano, ale zvolená kritéria pro sčítání dat jsou velmi hrubá (neslučování synonym, vyhledávání dle abecedy) a jejich zjemnění nevyklučuje velké změny ve výsledcích. Velmi sporným okamžikem může také být rozhodnutí nevyužít v této fázi práce zahraniční literaturu.

Výsledky této práce nabízí poměrně mnoho dalších možností výzkumu hodnot v této oblasti. Například lze analyzovat hodnoty z jiných internetových stránek označených jako extremistických a porovnávat je mezi sebou či ke komparaci použít analýzu textů neextremistických seskupení anebo se zaměřit jenom na hodnotu práce či jakoukoli jinou a vyhledávat souvislosti s psychologií práce. Prostor je velmi otevřený. Jako ukázka možnosti aplikace v oblasti prevence se nabízí porovnat, jak souvisí výsledky studie se současnou prevencí na školách. Jsou-li nalezené hodnoty v textech, dle teorie výměny hodnot, náplní extremismu palčivé otázky společnosti, bylo by zajímavé porovnat tyto hodnoty s podobou a náplní této prevence.

POUŽITÁ LITERATURA

- Allport, G. (2004). *O povaze předsudků*. Praha: Prostor.
- Atkinson, R. L. (1995). *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing.
- Cakirpaloglu, P. (2009). *Psychologie hodnot*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Česká televize. (28. October 2011). *Mezi mládeží přibývá pravicových extrémistů*. Získáno February. 25 2012, z Česká televize: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/141108-mezi-mladezi-pribyva-pravicovych-extremistu/>
- Čírtková, L. (2002). Psychologické aspekty motivace k extremismu. *Extremismus, jeho kořeny, projevy a východiska řešení* (stránky 23-31). Praha: Policejní akademie ČR.
- Danics, Š. (2002). *Extremismus: hrozba demokracie*. Praha: Police history.
- Danics, Š. (2003). *Extremismus*. Praha: Triton.
- Demjančuk, N., & Drotárová, L. (2005). *Vzdělání a extremismus*. Praha: Epoque.
- Disman, M. (1993). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- Fiala, P. (Editor). (1998). *Politický extremismus a radikalismus v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.
- Gabařová, D. (Ed.). (2008). *Dovedu to pochopit?: Hrozby neonacismu*. Praha: Člověk v tísni.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2004). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hewstone, M., & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Heyes, N. (2007). *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Hole, G. (1998). *Fanatismus: Sklon k extrému a jeho psychologické kořeny*. Praha: Portál.
- Charvát, J. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál.

- Jonák, Z. (1998). *Obsahová analýza jako nástroj výzkumu mediálního sdělení recenze*. Retrieved June 1, 2010, from Ikaros: <http://www.ikaros.cz/node/221>
- Jung, C. G. (1998). *Výbor z díla II. Archetypy a nevědomí*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Jung, C. G. (2000). *Výbor z díla I. Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Krejčí, O. (2004). *Politická psychologie*. Praha: Ekopress.
- Marešová, A. (Editor). (1999). *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2009, October 7). *Co je extremismus*. Retrieved June 1, 2010, from Ministerství vnitra České republiky: <http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2010). *Výroční zpráva o extremismu a strategie boje proti extremismu*. Získáno 25. february 2012, z Ministerstvo vnitra České republiky: <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocnizpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Müller, L., & Müller, A. (Editoři). (2006). *Slovník analytické psychologie*. Praha: Portál.
- Nadace Open Society Fund Praha. (2010). *Obraz pravicového extremismu v českých médiích*. Získáno 25. 2 2012, z Open Society Fund: <http://www.osf.cz/publikace/obraz-pravicoveho-extremismu-v-ceskych-mediich>
- Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Papica, J. (1979). *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie. 1. díl*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Prudký, L. a. (2009). *Inventura hodnot: výsledky sociologický výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia.
- Rejzek, J. (2001). *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda.

- Řehan, V. (2007). *Sociální psychologie*. Olomouc: Manuscript submitted for publication.
- Sharp, D. (2005). *Slovník základních pojmů psychologie C.G. Junga*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka.
- Spurný, J., & Matoušková, I. (10. October 2007). *Psychologická podpora objasňování a vyšetřování trestných činů s extremistickým podtextem*. Získáno 19. June 2010, z Security and Society: <http://www.security-society.org/?q=node/954>
- Švaříček, R. Š. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Trojan, J. S. (May 2006). Extremismus a radikalismus. *Křesťanské Revue*, stránky 19 - 20.
- Výrost, J., & Slaměník, I. (Editoři). (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada.

PŘÍLOHY

10. Ukázka tabulky četností

aj	50		Agios	1
celá	50		agitace	10
demokracii	50		agitaci	6
historii	50		agitační	4
hlavním	50		agitátora	1
Jestliže	50		agnostická	1
Louis	50		agnostickému	1
ministerstva	50		agnosticky	1
návrh	50		agónie	2
nikoliv	50		agrární	6
obětí	50		agrárníci	1
Rusku	50		agrárního	2
skupin	50		agrárních	1
stávka	50		agregátů	1
tady	50		agrese	43
trhu	50		agresemi	2
vás	50		Agresi	22
věcí	50		agresí	4
vládnoucí	50		agresím	4
vojáků	50		agresivita	5
výročí	50		agresivitě	5
výše	50		agresivitou	3
zločiny	50		agresivitu	1
1945	49		agresivity	3
60	49		agresivnějším	1
aniž	49		agresivní	15
č	49		agresivní	1
čele	49		agresivních	6
existence	49		agresivním	5
jaký	49		agresivnímu	1
jednoty	49		agresivnosti	1
lepší	49		agresora	1
mínění	49		agresorů	4
myšlení	49		agresory	2
národy	49		agresoři	2
odpovědnost	49		agrokomplexu	1
odvětví	49		aguarda	1
otázku	49		Aguilarte	1
postavit	49		Aguinis	1
postoj	49		Aha	1
pravice	49		Ahmad	1

přišli	49		Ahmadábádu	2
sílu	49		Ahmadinedžád	1
slovy	49		Ahmadinedžádem	1
společenského	49		Ahmadinežádovce	1
společné	49		Ahmanidežádovi	1
svými	49		Ahmed	1
tomuto	49		Ahmeda	4
veřejné	49		Ahmedem	1
způsob	49		Ahmet	1
26	48		Ahrens	1
28	48		aid	2
Afghánistánu	48		AIDS	3
autor	48		AIFY	1
bohužel	48		Airsoft	1
cz	48		airsoftáky	1
diskuse	48		aj	50
dlouho	48		ak	4
dochází	48		Akadamie	1
globální	48		akademické	3
hodin	48		akademickou	1
chtějí	48		akademický	1
chvíli	48		akademických	1
jedno	48		akademie	13
konci	48		akademii	7
nadále	48		akademií	3
názory	48		akademiích	1
osobní	48		akademika	1
parlamentu	48		akátů	1
polských	48		akáty	1
sdružení	48		Akbar	5
skupina	48		akce	117
svobody	48		akcelerovat	1
šlo	48		akcelerujícím	1
událostí	48		akcemi	4
veřejnosti	48		akcentovali	1
všemi	48		Akcentuje	1
29	47		akceptaci	1
90	47		akceptoval	2
Bývalý	47		akceptovala	2
cesta	47		akceptovali	1
cestě	47		akceptované	1
českého	47		akceptovanou	1
členy	47		akceptovat	3
dělnického	47		akceptovatelné	1
desetiletí	47		akceptovatelný	2
důvodů	47		akceptuje	1
hlediska	47		akceptujícími	1
lidstva	47		akceschopnost	2

mír	47		akceschopnosti	1
místě	47		akci	44
národního	47		akcí	34
názvem	47		akcie	3
německý	47		akciemi	1
ostatních	47		akcích	11
Podobně	47		akcii	1
požadavky	47		akcií	5
prací	47		akcím	9
trvale	47		akcionářem	2
výroba	47		akcionářů	4
zákona	47		akciové	5
získat	47		akciového	1
žádná	47		akciových	3
žádný	47		akčně	2
70	46		akční	10
D	46		Akčního	2
dní	46		akčních	1
informací	46		aké	1
jenž	46		AKEL	2
krizí	46		Akim	1
ministerstvo	46		ako	27
mně	46		akorát	3
nezaměstnanosti	46		AKP	2
novou	46		Akrobat	1
platí	46		akt	12
pokračuje	46		aktech	1
politický	46		aktem	2
pracovních	46		aktérů	2
prohlásil	46		aktéři	2
prvním	46		aktiv	5
působení	46		aktiva	3
roky	46		aktivista	2
růstu	46		aktiviste	1
srovnání	46		aktivisté	10
surovin	46		aktivistka	1
vlivu	46		aktivistkám	1
výrobě	46		aktivistoch	1
zahraničních	46		aktivistom	1
Zemědělství	46		aktivistou	1
žít	46		aktivistov	1
historické	45		aktivistů	15
intervence	45		aktivisty	7
jejích	45		aktivit	18
každou	45		aktivita	4
kvůli	45		aktivitách	10
nedávno	45		aktivitám	3
Německá	45		aktivitami	3

němž	45		aktivitě	5
pět	45		aktivitou	10
pokračovat	45		aktivitu	17
překlad	45		aktivity	30
příčemž	45		aktivizaci	2
rada	45		aktivizovala	1
rozhodující	45		aktivizovalo	1
sektoru	45		aktivizována	1
soukromého	45		aktivizuje	1
těm	45		aktivizují	1
tvoří	45		aktivně	52
válečných	45		aktivně	1
vidět	45		aktivněji	1
vnitřní	45		aktivnější	3
akci	44		aktivní	56
aktuální	44		aktivního	13
antikomunismu	44		aktivních	2
bezpečnosti	44		aktivním	7
Česká	44		aktivnost	1
člen	44		aktivností	1
fašismu	44		aktivu	1
filosofie	44		aktu	8
jakým	44		aktů	3
jednu	44		aktualizované	1
Každá	44		aktualizovat	1
knihy	44		aktuálně	1
koalice	44		aktuálně	4
listopad	44		aktuálnější	2
malé	44		aktuálnějšího	1
mezinárodních	44		aktualni	1
míst	44		aktuální	44
Moderní	44		aktuálního	1
Plán	44		aktuálních	4
politickým	44		aktuálním	9
pomocí	44		aktuálními	3
prvních	44		aktuálnímu	1
Říká	44		aktuálnost	22
sebou	44		aktuálnosti	7
silami	44		aktuálností	2
společenských	44		aktuálnostní	1
takových	44		aktuálost	1
takto	44		aktům	1
všeho	44		akty	3
Východní	44		akumulace	13
Výrazně	44		akumulaci	3
výrobní	44		akumulací	1
zájmů	44		akumulovaného	1
zákon	44		akumulovat	1

žije	44		akumuluje	1
agrese	43		akustickou	1
b	43		akutně	1
Československa	43		akutnější	1
domu	43		akutní	3
jejíž	43		akutního	1
Jenom	43		akutních	3
jich	43		Akvizice	1
jiný	43		al	92
Josef	43		ala	1
konkrétní	43		ála	1
kterého	43		Alaa	1
lese	43		Alan	1
míry	43		Alarcón	1
nejvíce	43		alarm	1
okamžiku	43		alarmující	1
prosinec	43		alarmujících	1
rozpory	43		alavita	1
Řecko	43		alavité	1
sovětské	43		alavitské	1
Syrská	43		alavitských	1
tehdejší	43		alavity	2
tj	43		alawitské	1
úplně	43		alawité	2
zavedení	43		alawitské	1
zbraně	43		Alawitským	1
Zdá	43		alawitskými	1
zvýšení	43		alawity	1
bych	42		alb	1
dějiny	42		ALBA	2
dělníci	42		Albánců	2
demokratických	42		Albánie	3
dokumentů	42		Albánii	3
druhou	42		Albánské	1
duben	42		albánští	1
f	42		Albert	1
fronty	42		Alberta	1
hranice	42		Albertem	1
http	42		Alberto	3
korun	42		Albertova	1
MZV	42		Albrightová	1
německého	42		Albrightové	1
neustále	42		album	5
odborů	42		ALDI	1
oficiální	42		Aldo	1
organizaci	42		ale	1319
převratu	42		alebo	7
rozhodně	42		Aleca	1

rozporů	42		alegorických	3
řady	42		alej	1
říjen	42		Aleka	13
současná	42		Alekou	1
televize	42		Aleku	1
typu	42		Aleky	3
úkol	42		Alena	1
Věc	42		alepoň	1
významné	42		Aleppa	1
Vznik	42		Aleppo	1
zřejmě	42		Alepu	1
žádnou	42		alergii	1
abych	41		alespoň	67
buď	41		Alessandro	2
ceny	41		Alessandronil	1
cíle	41		Alex	1
dal	41		Alexander	5
dosáhnout	41		Alexandr	12
ducha	41		Alexandra	6
existují	41		Alexandrov	1
ideologické	41		Alexandrova	1
ihned	41		Alexandrovna	1
kam	41		alexandrovským	1
konce	41		Alexandru	1
konec	41		Alexe	2
kultury	41		Alexej	2
lety	41		Alexejev	2
mě	41		Alexejeva	1
média	41		Alexejevova	4
mld	41		Alexejevová	7
myslím	41		Alexejevové	2
národních	41		Alexejevovou	2
nezaměstnanost	41		Alexejův	1
ním	41		Alexis	2
No	41		Alexise	1
občanské	41		Alexu	1
pár	41		alfa	1
peněz	41		alfabetizace	1
podporuje	41		Alferčik	4
role	41		Alferčika	1
rozvoji	41		Alfred	1
října	41		Alfredo	1
SEL	41		algebra	2
světová	41		algebry	2
vztah	41		Algeria	1
začala	41		Algérie	1
zálivu	41		Alghad	1
zdrojů	41		alchymie	4

životě	41		Alchymista	1
1990	40		Ali	3
Damašku	40		aliance	22
jinými	40		alianci	9
jižní	40		aliancí	8
mezinárodním	40		aliancím	1
monopolů	40		alias	3
náboženství	40		alibi	2
námi	40		alibismus	2
následující	40		alibistické	1
nejde	40		Aliho	2
někdy	40		alimentů	1
občany	40		Alistaire	2
odborových	40		alkohol	3
podobné	40		alkoholem	1
podpory	40		alkoholici	1
prosince	40		alkoholické	1
ruce	40		alkoholika	1
silou	40		Alkoholové	1
sjezd	40		All	1
smlouvy	40		Allah	2
světového	40		Alláh	1
tábor	40		Alláhu	2
VÁLEČNÉ	40		Allan	1
vést	40		Allepo	1
všude	40		Allied	1
výsledkem	40		alma	2
záminkou	40		almanarnews	1
zprávy	40		almanartv	1
Židů	40		almužnu	3
2004	39		Aloise	1
času	39		alokaci	1
dějínách	39		Alp	1
hlavních	39		alpské	1
jít	39		Altamíra	1
kroky	39		alternativ	1
Lékaři	39		alternativa	4
lékařů	39		Alternative	1
městě	39		alternativě	2
místech	39		alternativně	1
němu	39		alternativne	1
omezení	39		alternativní	8
podíl	39		alternativního	2
podniků	39		alternativních	2
pochopení	39		alternativním	1
Polska	39		alternativnímu	1
povstání	39		alternativou	5
skutečné	39		alternativu	11

socialistická	39		alternativy	6
stranami	39		altruismu	1
taková	39		Alvarado	1
úkolem	39		Alvarem	2
velkých	39		Alvaro	8
vždyť	39		alwitskému	1
začíná	39		Alžírská	2
závěry	39		Alžírsku	1
zisku	39		Alžíru	1
100	38		am	1
bojů	38		Amador	1
Čech	38		Amálce	1
dobré	38		amanecer	1
jste	38		amatérské	1
likvidaci	38		amatérských	1
masy	38		ambasád	1
ministra	38		ambasádami	1
minulého	38		ambasádě	1
mužů	38		ambasádu	1
neměl	38		ambasády	2
nesmí	38		ambic	1
obou	38		ambice	3
počtu	38		ambiciozní	1
pohled	38		ambiciózní	1
pracovat	38		ambulancích	1
prostor	38		ambulantní	1
Příklad	38		America	2
RB	38		american	3
revolučního	38		Americana	1
rodiny	38		americanus	1
rostoucí	38		America	26
řečeno	38		americká	26
současného	38		americké	89
stránkách	38		amerického	34
studium	38		americkej	1
světovou	38		americkém	6
svoboda	38		americkému	5
školného	38		americko	5
Těmto	38		americkou	13
tendence	38		americkou	1
tvrdí	38		Americký	27
úrovně	38		amerických	53
zajatců	38		americkým	14
zástupci	38		americkými	9
zdraví	38		Američan	2
zdůraznil	38		Američané	19
zločinů	38		Američania	1
absolutní	37		Američanov	1

banky	37		Američanů	9
dá	37		Američanům	5
důvodu	37		Američany	6
ekonomických	37		američtí	12
eur	37		Amerik	1
finančních	37		Amerika	10
havíři	37		Amerikáni	1
Hitler	37		amerikanizace	1
hospodářství	37		amerikanizaci	3
Jan	37		Ameriku	1
jediný	37		Ameriky	22
jiným	37		AMERO	1
jméno	37		Ammán	1
konečně	37		amnestii	1
kulturní	37		Amnesty	8
lépe	37		amorfní	2
národně	37		amortizace	1
následně	37		amortizaci	2
názorů	37		Amos	1
noviny	37		amputace	1
nutnost	37		amputaci	1
oni	37		amputovaná	1
operace	37		Amr	3
potvrzuje	37		Amsterodamské	1
pozici	37		Amsterodamskou	1
prosazování	37		Amt	4
rozporu	37		an	6
smysl	37		anachronické	1
solidaritu	37		analfabetismu	1
soukromé	37		analfabetů	1
spojenectví	37		Analogické	1
středu	37		analogickém	2
svému	37		analogicky	3
tvář	37		analogický	2
únor	37		analogickými	3
Ústředního	37		analogii	1
veřejně	37		analogiích	1
zásadní	37		analytici	7
1938	36		analyticko	1
antikomunistické	36		analytickou	1
bezpečnost	36		analytik	2
bojem	36		analytiků	2
březen	36		analytiky	1
celkem	36		analýz	2
cenu	36		analýza	9
Číny	36		analýzám	1
demokratická	36		analýze	15
demonstraci	36		analýzou	2

dost	36			analyzoval	2
funkce	36			analyzovali	2
hned	36			analyzovat	6
chtěl	36			analýzu	14
jakoby	36			analyzuje	1
Jiří	36			analyzující	1
mého	36			analýzy	21
měst	36			anarchickému	1
mladí	36			Anarchie	4
mohlo	36			anarchií	1
mohly	36			anarchisté	2
nebyly	36			anarchistického	1
nejvyšší	36			anarchistických	1
nemohou	36			anarchistickým	1
orgány	36			Anarchists	1
probíhá	36			anarchistů	1
přístup	36			anarchisty	2
sovětský	36			Anatolie	1
těmi	36			Anatolii	2
tito	36			anatom	1
tvrzení	36			anatomické	1
týkající	36			anatomie	2
uvádí	36			Anayu	1
Včera	36			Anayův	1
vedením	36			Anbar	1
vlastním	36			ANC	2
vlivem	36			ANCYL	1
změnu	36			and	7
buržoazních	35			Anděl	1
CIA	35			Anděla	2
ČSSD	35			andělé	1
dělníky	35			andělem	2
Desítky	35			andělíček	1
doba	35			Anders	2
druhá	35			Anderse	1
generál	35			Andila	1
HDP	35			andragogů	1
hodnoty	35			André	1
hospodářské	35			Andrea	1
chtěli	35			Andrejev	1
jménem	35			Andropov	2
Katyňském	35			Andropova	1
lidového	35			Andropovem	2
lidská	35			andských	1
marxisticko	35			ANE	1
miliony	35			aneb	4
museli	35			anebo	60
mzdy	35			anéés	1

návrhy	35		anekdotě	1
nejlepší	35		anekdotu	2
nezbytné	35		anektované	4
nim	35		anektovanou	3
Odbory	35		anektovaným	1
okupace	35		anektovat	1
plné	35		anexe	3
pohybu	35		anexi	2
Poláky	35		anexní	1
propagandy	35		anexního	1
prostě	35		Anežka	1
představitelů	35		angažoval	5
případech	35		angažovala	1
půl	35		angažovaly	1
Roux	35		angažovanost	2
silnici	35		angažovanosti	2
slouží	35		angažovány	1
slovo	35		angažovaných	1
som	35		angažovat	2
spojenci	35		angažuje	1
společností	35		angažují	4
stanice	35		Angel	1
svědčí	35		angl	1
tábora	35		Anglická	2
touto	35		anglické	9
třídě	35		anglického	2
útoky	35		anglickém	1
východě	35		anglicko	1
zaměstnanců	35		anglickojazyčné	1
zpět	35		Anglickou	1
způsobu	35		anglicky	2
akcí	34		anglickým	2
amerického	34		anglickými	6
brzy	34		Angličané	3
daleko	34		Angličanů	1
dispozici	34		Angličany	1
fakt	34		angličtí	1
formou	34		angličtina	1
kontrarevoluce	34		angličtině	4
linie	34		Anglie	17
mám	34		Anglii	2
mediální	34		anglo	4
místa	34		angloamerické	2
možno	34		Angloameričanům	1
Můj	34		Anglosaské	1
našem	34		Anglosasové	1
negativní	34		Angola	1
nějaké	34		Angole	1

11. Zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2010/2011

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PS)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
KUČEROVÁ Jana	Počernická 467/44, Praha - Malešice	F060400

TÉMA ČESKY:

Obsahová analýza vybraných politických textů

NÁZEV ANGLICKY:

Content analysis of selected political texts

VEDOUcí PRÁCE:

Doc. PhDr. Vladimír Řehan - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium české i zahraniční literatury zabývající se analýzou politických produktů
2. Zpracování teoretické části, zaměření na problematiku pravicového politického extremismu
3. Realizace výzkumu, výběr politických textů, výzkumná metoda: Obsahová analýza
4. Rozbor výsledků a jejich interpretace
5. Zpracování diskuze, závěru a souhrnu

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Dieckmann, W. (1975). Sprache in der Politik. Einführung in die Pragmatik und Semantik der politischen Sprache. Heidelberg.
- Chilton, P. A. & Schaffner, C.(2002). Politics as talk and text: Analytical approaches to political discourse. Philadelphia: John Benjamins
- Krejčí, O. (2004). Politická psychologie. Praha: Ekopress
- Krippendorff, K. (2003). Content analysis: An introduction to its methodology. Beverly Hills: Sage.
- Markel, N. N. (1998). Semiotic Psychology: Speech as an Index of Emotions and Attitudes. New York: Peter Lang Publishing
- Mareš, M. (2003). Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno : Barrister & Principal
- Nakonečný, M. (2009). Sociální psychologie. Praha: Academia
- Schulz, W. et al. (2004) Analýza obsahu mediálních sdělení. Praha: Karolinum
- Wimmer, G. a kol (2003). Úvod do analýzy textov. Bratislava: Veda

Podpis studenta: .....

Datum: .....

Podpis vedoucího práce: .....

Datum: .....

Vysoká škola: Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra: psychologie

Fakulta: filozofická
Školní rok: 2011/2012

ABSTRAKT

Jméno: Jana Kučerová

Obor: Psychologie - jednooborová

Rok imatrikulace: 2006

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vladimír Řehan

Počet stran: 77

Název diplomové práce:

Obsahová analýza vybraných politických textů

Abstrakt diplomové práce:

Práce se zabývá hodnotami v politicko-extremistických textech v kontextu teorie sociálního konfliktu a teorie výměny hodnot. Teoretický kontext byl zvolen na základě teoretické analýzy dosavadního poznání jevu v příbuzných oborech a oblastí v psychologii k tématu relevantních. V návaznosti na to byl zvolen koncept hodnot analytické psychologie. Analyzovány jsou texty levicově zaměřených stránek www.ksm.cz o počtu 684 a texty pravicově zaměřených stránek www.dsss.cz v počtu 860. Jako kritérium volby bylo zvoleno rozdělení Ministerstva vnitra České republiky ve Výroční zprávě o extremismu a strategii boje proti extremismu z roku 2010. Data jsou získána a částečně zpracována pomocí počítačového programu. Jedná se o kvalitativně vedenou studii užívající metodu obsahové analýzy s třemi výzkumnými otázkami. První se ptá, jaké hodnoty lze identifikovat v levicově zaměřených textech, druhá otázka se ptá, jaké hodnoty lze identifikovat v pravicově zaměřených textech a třetí se ptá po souvislostech mezi odpověďmi na ty předešlé. Byly vytvořeny dvě tabulky, každá o dvaceti hodnotách, které byly dále interpretovány v kontextu zvolených teorií.

Klíčová slova: politický extremismus, teorie sociálního konfliktu, teorie výměny hodnot, obsahová analýza, analytická psychologie, kvalitativní studie, hodnoty

University: **Palacky University in Olomouc**
Department: **Psychology**

Faculty: **Philosophical**
Academic Year: **2011/2012**

ABSTRACT

Name: **Jana Kučerová**

Field of study: **Psychology – single subject**

Imatriculation year: **2006**

Supervisor: **doc. PhDr. Vladimír Řehan**

Number of pages: **77**

Title of the diploma thesis:

Content analysis of selected political texts

Abstract of the diploma thesis:

The diploma thesis studies the values in political extreme texts in the context of social conflict theory and the Homans' exchange theory. The theoretical context of the work was chosen upon analysis of current knowledge in related fields and relevant psychological topics. The analytical psychology was then chosen for concept of values. One website from each, left-wing extremisms (www.ksm.cz, 684 articles) and right-wing extremism (www.dsss.cz, 860 articles) were analysed. Selection criterion for websites was annual report of Ministry of the Interior of the Czech Republic about extremism in 2010. Data were downloaded and partially analysed by software created especially for practical part of this thesis. It is a qualitative study using method of content analysis. Three research questions are set up. Which values is possible to identify in right-wing political extremism texts? Which values is possible to identify in left-wing political extremism texts? Are there any connections between those answers? Two tables were created by 20 identified Values from each websites and interpreted in chosen theoretical context.

Keywords: political extremism, social conflict theory, exchange theory, content analysis, analytical psychology, qualitative study, values